

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Anna Ježková

Průběh akce „Kameny“ a příběhy jejích obětí

Operation „Kamen“ and the stories of witnesses

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 5. května 2016

.....

Anna Ježková

Děkuji vedoucímu práce panu Mgr. Miroslavovi Michelovi, Ph.D. a kolegům ze semináře za cenné postřehy a rady a zaměstnancům Archivu bezpečnostních složek za vstřícný přístup. Také děkuji PhDr. Prokopu Tomkovi, Ph.D. z Vojenského historického ústavu za pomoc při mém bádání.

Klíčová slova (česky)

únor 1948, komunismus, hranice, emigrace, akce „Kameny“,

Klíčová slova (anglicky)

February 1948, communism, border, emigration, operation „Kamen“

Abstrakt (česky)

Cílem bakalářské práce je pojednání o pokusech o emigraci občanů z Československa po roce 1948. Zaměřuje se na pokusy o přechod státní hranice spojené s akcí „Kameny“, kdy Státní bezpečnost (StB) cíleně provokovala občany nesouhlasící s komunistickým režimem k ilegálnímu přechodu státní hranice. Přechod přes hranice byl však pouze fingovaný, pod taktovkou StB, která aktéry zatkla a podrobila perzekuci. Bakalářská práce byla vytvořena na základě podrobného prostudování výslechových protokolů zatčených lidí při pokusu o přechod státní hranice. V těchto protokolech uložených v Archivu bezpečnostních složek (ABS) se nacházejí podrobné životopisné informace, popisy průběhu akce „Kámen“ a důvody, které vedli k pokusu o přechod hranice.

Tato bakalářská práce obsahuje popis přechodů přes falešné státní hranice a také poukazuje na důvody, které tito lidé měli pro její přechod. Ať již šlo o záležitosti osobního rázu nebo vyplynuly z nesouhlasu s nastalou politickou situací.

Abstrakt (in English)

The following Bachelor's thesis deals with emigration attempts of Czechoslovak citizens after 1948. It focuses on those border crossing efforts which were connected to operation „KAMEN“ in which the StB (Statni bezpecnost, the civilian state security apparatus), on purpose, provoked citizens who opposed the Communist regime to illegally cross the border. However, the crossing of the border was only feigned and was fully under the StB control. The StB arrested the participants and persecuted them. The thesis is based on the analysis of interrogation records of the arrested. These records, which are kept in the Archive of Security Services (Archiv bezpecnostnich slozek), contain thorough biographical information, descriptions of the course of the operation, and reasons which led to the aforementioned border crossing attempts. This thesis contains the description of the course of the crossings and also explains the reasons which people had for the crossing itself – whether their reasons were personal or connected to their opposition of the political situation.

OBSAH

1	Úvod	8
2	Kontext doby. Politický vývoj v Československu 1945 – 1948	11
2.1	Politický vývoj v ČSR od roku 1945 do voleb 1946	11
2.2	Emigrace po únorovém převratu 1948	23
3	Akce „Kameny“	29
3.1	Přípravy na akci	29
3.2	První převod	35
3.3	Směr Mariánské Lázně	38
4	Příběhy obětí	41
4.1	Jan Prošvic	41
4.2	Vladimír Minařík	45
4.3	Jiří Dušnic	47
4.4	Josef Hnátek	50
4.5	Josef Šikola	53
5	Závěr	58
6	Použitá literatura	61

1 Úvod

V posledních letech vývoje v České Republice můžeme být u části společnosti svědky jakési nostalgie po starých časech. Nejsou to však vzpomínky na dobu devadesátých let, kdy v naší vlasti zavládla demokracie, ale na léta, kdy byla u moci komunistická strana. Toto vzpomínání lze pozorovat především na poli kulturním. V rádiích se stále hrají písně, které vznikly „za totáče“, na televizních stanicích vystupují stále ti stejní umělci. Prodávají se „retro“ výrobky a lidé vzpomínají na to co denně zažívali ve svém mládí. Pověštinou to však jsou vzpomínky kladné nebo jsou těmito osobami tak aspoň vnímané. Politická témata spojená s obdobím let 1948 - 1989 společnost příliš nereflektuje. Důvodem je nevyrovnání se s naší komunistickou minulostí. Stále nevíme, jak se stavět k lidem, kteří byli „ve straně“ a patřili mezi komunistické posluhovače.¹

Není to však pouze vnitřní problém. Týká se to i našich zahraničně-politických vztahů. První roky existence České Republiky byl jasně udáván kurz směrem na západní mocnosti. To vyvrcholilo vstupem do Severoatlantické aliance (NATO) v roce 1999 a v roce 2004 vstupem od Evropské unie. Nyní se tato orientace však začíná zlehka otáčet na východ. A to především do Ruska, které je vnímáno částí společnosti jako stabilní síla, která se nebojí chránit spřátelené země před vnějšími, ale i vnitřními nepřáteli. Objevuje se obdiv k politickému systému v Rusku, který je nazýván „putinismem“, který se nedá označit za demokratický.²

To je také důvod, proč jsem si zvolila téma z období komunismu. Ráda bych poukázala na případech obětí akce „Kameny“, jaké kroky činili představitelé komunistického režimu proti lidem, kteří jej nepodporovali nebo podnikali kroky proti němu.

Tato akce realizována v letech 1948 – 1951 začala být v české odborné literatuře reflektována především v posledních pěti letech. Avšak není mnoho autorů, kteří by se tímto případem podrobněji zabývali. Tato změna nastala s vydáním knihy *Kámen: svědectví hlavního aktéra akce „Falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku* od Václavy Janděčkové.³ Autorka zde čerpá z pramene, který sepsal Stanislav Liška, příslušník Sboru národní

---

¹K tomu více: ČINÁTL, Kamil: *Naše české minulosti aneb jak vzpomínáme*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2014; MAYEROVÁ, Francoise: *Češi a jejich komunismus*, Argo, Praha 2009.

²HOLZER, Jiří: *Politický systém Ruska*, Centrum pro studium demokracie, Brno 2002

³JANDEČKOVÁ, Václava: *Kámen: svědectví hlavního aktéra akce „Falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice 2013

bezpečnosti (SNB) ve Všerubech, který se z rozkazu Evžena Abrahamoviče musel akce účastnit. Janděčková se původně zaměřila na svého dědečka, Otu Tulačku, kterému Stanislav Liška pomáhal při organizování ilegálních přechodů přes hranice. Tento nepublikovaný strojepis byl sepsán v roce 1959 v Kanadě, kam po útěku z Československa i s rodinou Liška emigroval. První ucelené svědectví z pera Stanislava Lišky však vzniklo již v roce 1950 v táboře v Bavorsku v rámci výpovědi, kterou Liška učinil, neboť byl obviněn ze špionáže. Díky jeho sepsaným vzpomínkám z roku 1959, ze kterých Janděčková primárně čerpala si můžeme udělat dobrou představu, jak byla akce ze strany Státní bezpečnosti (StB) organizována. Bylo také objasněno právě účinkování Josefa Janouška, který osoby toužící po odchodu do emigrace nevědomky nasměroval až k falešným hranicím. Právě tato postava byla historikem Igorem Lukešem v jeho studii: *KÁMEN. Studenoválečná akce s americkým rozměrem*, označena za agenta Stb.⁴

S nejnovější studií Václavy Janděčkové, přichází i nová informace. Původně určeným koncem provádění akce „Kameny“ byl rok 1949. Toto datum je udávané i ve studii Tomáše Jílka a kol. *Na hranici dvou světů*⁵ či v knize Václava Vebra *Třetí odboj, ČSR v letech 1948- 1953*.⁶ Václava Janděčková však za poslední zdokumentovaný převod uvádí případ Jaroslava Hakra ze září roku 1951. Během pár dní následovalo vysílání rádia Svobodná Evropa, které upozorňovalo na prováděnou činnost. Je pravděpodobné, že v této době byla akce „Kameny“ ukončena kvůli již rozšířenému povědomí.

Díky pamětem Stanislavy Lišky zpracovaných právě Janečkovou a studii Prokopa Tomka *Amon Tomašoff – dobrodruh ve službách komunistů*, se dozvídáme o lidech kteří byli do akce zapojeni, aby pomáhali Stb. Ani jeden z autorů však nevěnoval pozornost obětem těchto převodů. Větší pozornost byla dána pouze Janu Prošvicovi, prvnímu převedenému přes falešné hranice.⁷

A právě toto zanedbávané téma jsem se rozhodla zpracovat. V Archivu bezpečnostních složek (ABS) jsem prostudovala několika set stránkové spisy, ve kterých byly obsaženy informace o osobách podezřelých z ilegálního přechodu hranice. Dále výslechové protokoly, které s nimi, ale i s jejich rodinnými příslušníky a dalšími svědky byly sepsány. Tyto protokoly obsahují jak popis přechodu, tak i okolnosti, které k němu vedly. Z výpovědí jsem

⁴ LUKEŠ, Igor: *KÁMEN. Studenoválečná akce s americkým rozměrem*. Historie a vojenství, 2011, roč. 60, č. 3, s. 34–45.

⁵ JÍLEK Tomáš a kol.: *Na hranici dvou světů: Česko-bavorská hranice 1948 - 1989*, Západočeská univerzita v Plzni 2010, s. 19 – 21

⁶ VEBER, Václav: *Třetí odboj ČSR v letech 1948-1953*. Vydavatelství Univerzity Pardubice, Pardubice 2014, s.169

⁷ TOMEK, Prokop: *Amon Tomašoff – dobrodruh ve službách komunistů*. Securitas Imperii, 2005, č. 12, s. 5 – 27

tak mohla potvrdit svoji hypotézu o důvodech vedoucích k odchodu z Československa. To blíže popisují v podkapitole *Emigrace po únorovém převratu 1948*. Na základě prostudovaných materiálů jsem vybrala pět případů, které jsem biograficky zpracovala. Zabývám se jejich osobním i profesním životem a také detailně popisují jejich přechody přes domnělé hranice.

Ve své práci jsem primárně čerpala z protokolů, které byly sepsány ještě v den zadržení na SNB. Neboť se jedná o zdroj, který je shodný pro všechny vybrané případy. Navíc se domnívám, že protokoly sepsané bezprostředně po akci jsou nejvíce autentické a nedávají obětem možnost na vymyšlení polehčujících okolností. Právě ty je možné sledovat ve výpovědích sepsaných až za několik dní od přechodu, kdy se v některých případech snaží svůj čin před bezpečnostními orgány ospravedlnit.⁸

---

⁸ ABS, V-2624 MV Šikola a spol., V-5675 MV Hnátek Josef, V-5488 MV Koutník Vincenc, V-3307 MV Vladimír Minařík

2 Kontext doby. Politický vývoj v Československu 1945 - 1948

2.1 Politický vývoj v ČSR od roku 1945 do voleb 1946

Přibližování československých a sovětských politiků lze pozorovat již v průběhu druhé světové války. Záměr československých vládních představitelů v emigraci byl jasný, zabezpečení Československa po válce. Proto tito představitelé mezi které patřil i prezident Beneš vedli diplomatické rozhovory se západními Spojenci, ale i se Sovětským svazem.

K zásadním dohodám došlo během návštěvy Edvarda Beneše v Moskvě. Zde proběhly rozhovory, z kterých vzešla československo-sovětská smlouva o přátelství a spolupráci. Tato smlouva byla podepsána jak Edvardem Benešem, tak Josifem Vissarionovičem Stalinem 12. prosince 1943 a měla platnost dvaceti let. Smlouva obsahovala dohodu o odsunu Němců a Maďarů z Československa, vzájemné pomoci v boji proti Německu během války i po ní a větší poválečnou hospodářskou spolupráci. Důležitou součástí byla i zmínka o vzájemném nevměšování se do vnitřních záležitostí druhého státu.⁹Během návštěvy Moskvy byla s představiteli Komunistické strany Československa (KSČ) dohodnuta spolupráce mezi londýnským a moskevským centrem zahraničního odboje.¹⁰

S blížícím se koncem války zintenzivnělo i jednání představitelů československé exilové vlády se zástupci Komunistické strany Československa o podobě budoucí vlády a jejím programu. Tyto rozhovory se opět uskutečňovaly v Moskvě a to během března a dubna 1945. Vyjednávání na území SSSR mělo svůj význam. Političtí představitelé jasně pocítovali, že českoslovenští komunisté mají zastání v samotném Stalinovi. To byl možná také důvod, proč přicházely v jednáních k ještě radikálnějším požadavkům, než sami komunisté. Při jednáních byl dohodnut vznik Národní fronty Čechů a Slováků¹¹ a eliminace počtu politických stran. K tomuto kroku vedlo přesvědčení tehdejších politiků, že za problémy meziválečného období, mohl právě velký počet politických stran, které byly názorově roztržité. Byla také deklarována spolupráce pouze s těmi subjekty, které v období protektorátu nekolaborovaly s Němci. Byla tak ustanovena nová československá vláda, která měla zůstat u moci až do parlamentních voleb v roce 1946. Ve vládě byly zastoupeny všechny politické strany sdružené v Národní frontě. Do tohoto uskupení nebyla přizvána agrární

---

⁹ VEBER, Václav: *Osudové únorové dny*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2008, s. 18-19.

¹⁰ O tom více KALVODA, Josef: *Role Československa v Sovětské strategii*. Nakladatelství DÍLO, Kladno 1999.

¹¹ K tomu více: KAPLAN, Karel: *Národní fronta 1948 – 1960*. Academia, Praha 2012

strana, národně demokratická strana ani Hlinkova slovenská ľudová strana, kvůli jejich pravicovému orientování a kolaboraci s nacistickým Německem. Tyto dohody byly veřejně vyhlášeny 5. dubna 1945 v Košicích a vešly ve známost jako *Košický vládní program*. Ten obsahoval 16 bodů mezi které spadala dohoda o provedení hospodářské a sociální reformy, částečné hospodářské plánování, upravení vztahů mezi Čechy a Slováky či zřízení národních výborů, které měly nahradit dosavadní státní správu.¹² Představa spolupráce stran na vládě měla být postavena na bázi spolupráce a nikoli standardního stranického soutěžení jako v tradičních demokraciích. Jednotlivé návrhy měly být přijímány jednohlasným souhlasem. Veškeré vznikající problémy měly být rovněž řešeny primárně na její půdě.¹³

Národní fronta měla být rozhodujícím činitelem, který bude určovat, jakým stranám bude v budoucnu jejich činnost povolena. Počítalo se také se vstupem jednotlivých zájmových organizací, jako byly odbory či ženské spolky. Pro velké množství organizací zaměřených na jednu totožnou skupinu, bylo od této představy upuštěno. Zájmové organizace se tak staly členy Národní fronty až v roce 1948.

V době tzv. „třetí republiky“ působilo v Československu celkem osm politických stran, které měly paritní zastoupení na české a slovenské. Slovenské politické strany působily pouze na Slovensku a české strany jen v rámci českých zemí.¹⁴

Nejsilnější stranou v českých zemích byla Komunistická strana Československa (KSČ) pod vedením předsedy Klementa Gottwalda měla největší členskou základnu, která se stále rozšiřovala. Jejich postoje až do voleb v roce 1946 byli umírněné, chtěli „poklidnou cestu k socialismu“. V čele Československé strany národně socialistické (ČSNS) byl Petr Zenkl. Tato strana silně zdůrazňovala vlastenectví a byla protiněmecky zaměřená. Ve svém programu zdůrazňovali především potřebu reforem, které přivedou zemi k sociálně spravedlivému a demokratickému režimu. Předsedou Československé strany sociálně demokratické (ČSSD) byl Zdeněk Fierlinger. Tato strana prosazovala socializaci společnosti společně se zachováním demokratických principů. Československou stranu lidovou (ČSL) vedl Jan Šrámek. Jeho strana zdůrazňovala křesťanské hodnoty a prosazování pravicové orientace. Díky své orientaci vzniklo, v rámci Národní fronty, uskupení Socialistický blok, který sdružoval KSČ, ČSNS a ČSSD.

Na Slovensku také existovaly čtyři politické strany. Komunistická strana Slovenska (KSS) v čele s Viliamem Širokým. Demokratickou stranu (DS), která vznikla v době slovenského

---

¹² O tomto více BARNOVSKÝ, Michal: *Na cestě k monopolu moci: mocenskopolitické zápasy na Slovensku v letech 1945 – 1948*. Archa, Bratislava 1993

¹³ RANDÁK, Jan a kol.: *Dějiny českých zemí., Po druhé světové válce*. Knižní klub, Praha 2011, s.316.

¹⁴ Tamtéž. s.316.

národního povstání vedl Jozef Letterich. Sdružovala v sobě odbojové proudy orientující se na západ, katolíky i protestanty. Jejich cílem byla obnova prvorepublikové demokracie. Další dvě, Strana práce (přejmenovaná na Sociální demokracii na Slovensku) a Strana slobody vznikly až před volbami v roce 1946. Komunistická strana Slovenska se ve své ideologii a programu od KSČ nijak zásadně nelišila. DS byla jejím pravým opakem. Největší mocenskou převahu tak v nové politické situaci měli komunisté, jelikož měli v podstatě dvě politické strany.¹⁵

Politické nálady se v Československu, stejně jako v mnoha dalších i západních zemích, posunuly více doleva. Navíc byl právě levicový socialismus ideologií, kterou sebou přinášel osvoboditel Československa, Sovětský svaz.¹⁶ Válka společnost stmelila. Všichni lidé museli prožívat její strasti, a tak není divu, že i v poválečné době přetrvala idea jednoty. Vše bylo vykládáno ve jménu kolektivu a sociální spravedlnosti. A právě toto levicové zaměření společnosti se projevilo ve volbách v roce 1946. Nemalý podíl na tom měly i předvolební agitace pořádané komunisty, které probíhaly především v době oslav 1. máje.¹⁷

Celkové výsledky voleb v roce 1946:				
	strana	České země	Slovensko	Mandáty
1.	KSČ	40,17%	---	93
2.	ČSNS	23,66%	---	55
3.	ČSL	20,24%	---	46
4.	ČSD	15,58%	---	37
5.	DS	---	62,0%	43
6.	KSS	---	38,37%	21
7.	SSL	---	3,73%	3
8.	SP	---	3,11%	2
celkem hlasovalo 7 099 411 voličů				300

ZDROJ: http://www.totalita.cz/volby/volby_1946_07.php

Napětí v Národní frontě bylo znatelné již od jeho počátků. Koncem roku 1945 však nabylo tak na síle, že vyvrcholilo podáním demise vlády. Kompromis ve stávajícím stavu již nebyl možný, a tak bylo přikročeno k mimořádným volbám, které proběhly 26. května 1946. Volby byly povinné pro všechny občany Československa starší 18 let. Výjimku tvořili lidé obvinění z provinění proti národní cti a příslušníci „*všech neslovanských národů*“, tedy Němci a

¹⁵ Detailněji k této problematice MALÍŘ, Jiří/MAREK, Pavel a kol.: *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004, II.díl*. Doplněk, Brno 2005

¹⁶ SSSR se stala osvoboditel většiny území Československa. Divize generála Pattona, která postupovala od západu, se zastavila na čáře Český Krumlov – Plzeň – Karlovy Vary. Právě tudy vedla demarkační linie, která byla mezi Spojenci a SSSR stanovena.

¹⁷ VEBER, Václav: *Osudové únorové dny*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2008, s. 46.

Maďaři. Kvůli velmi úzké možnosti volby, byly zavedeny tzv. „*bílé hlasovací listky*“. To byla možnost volby pro lidi, kteří si nevybrali ani z jedné ze čtyř nabízených stran a chtěli dát najevo svůj názor. Této možnosti využilo asi 1,5% voličů.¹⁸

Volby přinesly rozdílné výsledky na slovenském a českém území. Na Slovensku drtivě vyhrála strana DS s 62%. Celkovými vítězi voleb se však stali komunisté, kteří při společném součtu mandátů získali většinu. Nová vláda byla jmenována Edvardem Benešem 2. července a jejím premiérem se stal Klement Gottwald. A byli to právě komunisté, kdo získal nejvíce, tedy devět křesel ve vládě (KSČ 7, KSS 2). Národní socialisté, lidovci a DS odsadily shodně čtyři křesla. Tři křesla dostala sociální demokracie. Ministerstvo obrany a zahraničí bylo dáno politikům bez stranické příslušnosti. Změna politického postoje po volbách byla zřetelná především u komunistů, kteří byli do té doby spíše umírnění.

Jak již bylo zmíněno, volby v celorepublikovém měřítku vyhráli komunisté. Jako vítězové voleb měli právo obsadit post premiéra, kterým se stal Klement Gottwald. Obsadili také ministerstvo práce a sociální péče (Zdeněk Nejedlý), ministerstvo financí (Jaromír Dolanský) a ministerstvo obchodu (Antonín Zmrhal, později Alexej Čepička). Naprosto zásadním krokem však bylo obsazení ministerstva informací a ministerstvo vnitra. Právě tyto ministerstva sehrála zásadní roli při převzetí moci.

Jediným policejním útvarem byl nově vzniklý Sbor národní bezpečnosti (SNB), který vznikl 17. dubna 1945 v Košicích, kdy se na tomto novém bezpečnostním aparátu se dohodla vláda Národní fronty. SNB tak nahradilo prvorepublikové policejní složky. SNB spadalo do kompetencí ministra vnitra, kterým byl od roku 1945 komunistická pohlavár Václav Nosek. SNB se skládalo ze dvou složek, Veřejné bezpečnosti (VB) a Státní bezpečnosti (StB).¹⁹ V kompetencích VB bylo udržování veřejného pořádku a stíhání kriminální činnosti. StB byla tajná neuniformovaná policie, která sloužila komunistické straně k „*potlačení občanských a lidských práv, špehovala a šikanovala odpůrce režimu a udržovala rozsáhlou síť spolupracovníků –agentů.*“²⁰

Jednou ze složek VB byla také finanční stráž. Finanční stráž na tomto území nepatřily k novému jevu, byly zde již době habsburské monarchie. Po vzniku Československa v roce 1918, byli oficiálně nazváni Pohraniční finanční stráží. Jejich působišťem se nestala pouze hranice, ale i celé celní pásma. Do složek finanční stráže velmi často vstupovali bývalý

---

¹⁸ CHARVÁT, Jakub: *Analýza průběhu a výsledků voleb do národního shromáždění konaných v roce 1946, In.: Květnové volby 1946 a jejich domácí i mezinárodněpolitické důsledky*, Euroslavica, Praha 2014, s.12-13

¹⁹ Více o tom: KAPLAN, Karel: *Nebezpečná bezpečnost*. Doplněk, Brno 1999

²⁰ <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/snb.php>

legionáři. Jejich hlavním úkolem bylo zamezit pašování přes hranice. Od poloviny třicátých let měli také za úkol shromažďovat informace o náladách v pohraničí, začali tak vykonávat i zpravodajskou a výzvědnou činnost. Finanční stráž také představovala první linii obrany hranic. Po podepsání Mnichovské dohody však byla finanční stráž nucena stáhnout se více do vnitrozemí. Neměli téměř žádné pravomoci, nesměli mít v držení ani zbraň, tato služba tak neměla již žádný význam a byla 30. září 1940 ukončena. Mnoho jejích příslušníků se zapojilo do odboje proti okupantům a účastnili se květnového povstání v Praze.²¹ Po obnově Československa byla obnovena i finanční stráž. Počet jejích členů se rozrostl na 5 600 finančníků, kteří kontrolovali hranici pomocí pochůzek. Součástí systému ochrany státních hranic byly pasové kontrolní stanice SNB, z nichž se později vytvořily oddíly pasové kontroly. Na střežení hranic bylo také přiděleno dvanáct rot 1. pohotovostního pluku Národní bezpečnosti. Ten byl však po kritice ze strany demokratických ministrů v polovině roku 1946 zrušen. Místo toho byly vytvořeny Pohraniční útvary SNB. Na velitelské pozice byli dosazeni lidé především levicově orientovaní. Mnoho z nich bylo členy KSČ. Je možné se domnívat, že Pohraniční útvary SNB byly zřízeny přímo za účelem použití v případě ozbrojené akce KSČ.

Ministr vnitra Nosek začal po volbách 1946 intenzivně zvětšovat počet příslušníků StB. Novými příslušníky se povětšinou stávali komunističtí partyzáni, odbojáři, zahraniční vojáci (ale jen ti „*správně smýšlející*“). Sbor tak rychle narostl skoro na 47 tisíc příslušníků, z toho asi 6 tisíc patřilo k Pohotovostnímu pluku SNB. Na čelní místa byli intrikami dosazováni lidé prokomunisticky smýšlející. Demokratičtí ministři se pokusili těmto praktikám zabránit. V červenci 1947 byl schválen zákon o SNB, podle kterého měla být zpravodajská služba (spadající do odpovědnosti StB) vyňata z pravomocí ministra vnitra a mělo ji nově řídit předsednictvo vlády (grémium všech politických stran). Komunistům se však toto opatření povedlo obejít. Byl zřízen druhý odbor na Zemských odborech bezpečnosti (ZOB). ZOB II. se tak stal zpravodajským úsekem, který měl na starosti totožné úkoly jako předtím zpravodajská služba StB. Navíc ministr Nosek v prosinci ZOB II. připojil k StB. Získal tak absolutní kontrolu nad zpravodajským systémem v zemi. Dalším krokem komunistů bylo zřízení evidenčního odboru při ÚV KSČ, který vedl Karel Šváb.²² Právě sem přicházely informace od zpravodajských důstojníků. Povedlo se mu i vytvořit síť informátorů v ostatních vládních stranách. Sám Šváb byl napojen na Lidový komisariát vnitřních záležitostí (NKVD), se kterou spolupracoval. Zde byl také vypracován plán, kterým bylo

---

²¹ JÍLEK Tomáš a kol.: *Na hranici dvou světů: Česko-bavorská hranice 1948 - 1989*, Západočeská univerzita v Plzni 2010, str. 12-14.

²² HANZLÍK, František: *Únor 1948, výsledek nerovného zápasu. Tajné služby na cestě k moci*, Prezon, Praha 1997, s.199

pověřeno nově zřízené oddělení F při oblastní úřadovně StB v Praze. Cílem bylo získat kompromitující materiál na nekomunistické politiky od bývalých příslušníků gestapa. Komunisté se tak snažili vyvíjet nátlak na své stranické partnery z Národní fronty i jinými způsoby. Byly to např. telefonáty do ČSSD, kde se snažili pošpinit ministra průmyslu Bohumila Laušmana, který ve straně vedl „pravicové“ křídlo.²³²⁴

A co stálo za takovýmto zintenzivněním boje o moc? Stalin byl po konci války přesvědčen, že USA se v Evropě budou po válce angažovat tak nejdéle dva roky. Taková byla i předběžná dohoda s prezidentem F. D. Rooseveltem. Po nástupu nové administrativy v čele s Harry S. Trumanem se však postoj USA změnil. Vyhlášení tzv. Trumanovy doktríny²⁵ z 12. března 1947 o zadržování komunismu a následně i tzv. Marshallova plánu z 5. června 1947 byl pro Sovětský svaz signál toho, že USA se v Evropě nebude angažovat pouze politicky, ale také hospodářsky. SSSR se bála jakéhokoli ekonomického spojení Československa se Západem. Jednání v Paříži byla naplánovaná na 23. červen. Sovětský svaz odmítl o tomto plánu jednat již na počátku června. S odmítavou odpovědí přišlo návazně také Polsko a Jugoslávie. Českoslovenští zástupci byli rozhodnuti, jako jediní ze zemí ruské sféry vlivu, se konference zúčastnit. S tímto rozhodnutím však SSSR nesouhlasilo. Ještě před jednáními v Paříži, tak byli do Moskvy pozváni českoslovenští zástupci. Delegace byla vedené předsedou vlády Gottwaldem, který byl doprovázen Janem Masarykem (ministr zahraničí) a národním socialistou Prokopem Drtinou (ministr spravedlnosti). Jednání se měl původně účastnit ministr zahraničního obchodu Hubert Ripka, kvůli nemoci ho však zastoupil právě Drtina. Po příletu do Moskvy proběhla tajná schůzka mezi Gottwaldem a Stalinem, která trvala čtyři hodiny. Když přijel zpět do vládní vily, kde byla delegace ubytována, obeznámil Ripku s Masarykem, že Stalin si nepřeje, aby ČSR přistoupila na Marshallův plán. Rozhodnutí delegace mělo být sděleno do čtyř hodin odpoledne. Premiér se telegraficky spojil s Prahou, aby o tomto ultimátu jednali i zde. V Praze byli s touto správou vysláni místopředseda vlády Viliam Široký (KSS) a tajemník ministra zahraničí Vladimír Clamentis do Sezimova Ústí k prezidentu Benešovi. Jednání však nebylo možné, neboť prezidenta v noci z 8. na 9. června ranila mrtvice a nebyl schopen vnímání. Na jednání ministrů však oznámili, že prezident vzkazuje, že po tomto jasném stanovisku Sovětského svazu je třeba účast na konferenci odvolat. Ultimátum Sovětského svazu tak bylo přijato. Souhlasil i Jan

---

²³ PACNER, Karel: *Osudové okamžiky Československa, 1948 Příliš snadné „únorové vítězství“*. Themis, Praha 1997. s. 295.

²⁴ Více o tom: HORÁK, Pavel: *Stranické legitimace, vážení! : československá sociální demokracie na ústupu poválečnou Evropou (1948-1953)*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2015

²⁵ Více o tom: GADDIS, John Lewis: *Studená válka, I. Návrat strachu*. Slováry, Praha 2006

Masaryk, který se po návratu vyjádřil, že „do Moskvy jsem odjížděl jako ministr zahraničí, vracím se odtud jako Stalinův pohůnek.“ Tímto odmítnutím přístupu k Marshallově plánu se tak ČSR ještě více, nyní i ekonomicky připoutalo k SSSR.²⁶

Důvod který urychlil uchvázení moci v zemi bylo i Informační byro komunistických a dělnických stran (Informbyro). Bylo to uskupení na principu *Kominterny*.²⁷ Informbyro bylo ustanoveno na jednání v polské Sklarské Porembě v září 1947. Bylo to sdružení všech komunistických stran Východního bloku. A právě zde byla KSČ silně kritizována. Bylo jí vyčítáno, že v zemi ještě nepřebrala absolutní kontrolu nad republikou a je tak v tomto konání poslední zemí Východního bloku, která tak ještě neučinila.

KSČ tak ještě zintenzivněla své kroky. Byl vypracován plán na „upevňování a stupňování aktivit KSČ“. Plánem bylo seskupit levicově orientované politické činitele v nekomunistických stranách a vytvořit Socialistický blok. V ČSSD to vyvolalo rozkol mezi levicovým křídlem, vedeným předsedou strany Fierlingerem a pravicovým křídlem, v jehož čele byl ministr průmyslu Bohumil Laušman. Tento rozkol se vyřešil na sjezdu strany v listopadu, kde zvítězilo pravicové křídlo a za nového předsedu strany byl jmenován právě Laušman.

KSČ tak musela přejít k nové taktice, kterou byly úplatky napříč ostatními stranami. Poslanci stran výměnou za jejich podpisy na jednotnou kandidátku rozšířené NF dostanou v budoucnu politické posty na ministerstvech. Tato snaha byla rozšířena do všech vládních stran. Překvapující však byla reakce vedení stran, když tito jejich lidé byli odhaleni mezi jejich členy. Povětšinou nebyli ze strany ani vyloučeni. Nekomunistické strany činy komunistů vždy odsoudily, požadovaly nápravy, ale na vymáhání práva nebo na zásadní kroky k omezení moci komunistů se nezmohly. Jediným případem, kdy byla komunistická strana na vládě přehlasována byl návrh na milionářskou dávku, která by se týkala 35 000 lidí. K tomuto opatření chtěli přistoupit kvůli špatné úrodě obilí. Za tyto peníze se pak mělo obilí koupit na Západě. Tento návrh byl zamítnul, ale i tak byl komunisty využit k propagandě mezi lid pod heslem „Ať platí bohatí“.²⁸ Byla zveřejněna jména všech ministrů, kteří hlasovali proti tomuto návrhu, který byl většinově obyvatelstvem kladně přijímán. Aspoň částečné zemědělské

---

²⁶PACNER, Karel: *Osudové okamžiky Československa, 1948 Příliš snadné „únorové vítězství“*. Themis, Praha 1997, s.292-293.

²⁷ Mezinárodní organizace komunistických stran pro vývoz revoluce se sídlem v Moskvě. Ustanovena v březnu 1919 za účasti 45 delegátů z 19 politických organizací. Prvním předsedou se stal G. Zinoviev. Myšlena jako celosvětová politická strana s místními pobočkami v jednotlivých státech, s cílem vítězství komunismu ve světě. Na Stalinův rozkaz byla v roce 1943 rozpuštěna.

²⁸ VEBER, Václav: *Osudové únorové dny*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2008, s.133.

pomoci se ČSR dostalo od SSSR, který zásobu obilí do Československa poslal z Ukrajiny, kde však byla ještě větší neúroda.

V průběhu kampaně za milionářskou daň, byly 10. září doručeny balíčky do kanceláří Janu Masarykovi, Prokopu Drtinovi a Petru Zenklovi. Tyto balíčky obsahovali trhavinu, která byla k balíčkům zevnitř připevněna a při otevření měla explodovat. Nejednalo se zde o pokus o atentát na tyto osoby, neboť pošta vždy procházela nejprve kanceláří. Tento akt však měl upozornit, že nyní jsou ve hře už i životy.²⁹

Pokusy o zkompromitování politiků se odehrávaly i na Slovensku, kde se soustředili především na Demokratickou stranu. Tuto akci řídil člen KSS, Gustav Husák, který byl předsedou Rady pověřenců. Idea akce spočívala v odhalení tajného klerikálního hnutí napojené na luďáky uvnitř Demokratické strany. Mezi spiklenci měl být i místopředseda vlády Ján Ursíny. Měly být také najity zbraně, které chtěli spiklenci použít k převratu. Ursíny situaci vyřešil 30. října podáním demise. Následujícím krokem k ovládnutí situace na Slovensku bylo snížit zastoupení DS ve Sboru pověřenců a ve Slovenské národní radě. Aby k tomuto kroku mohlo dojít, byly zinscenovány sjezdy závodních rad, které požadovaly odstoupení pověřenců. Na jejich „přání“ Gustav Husák jako předseda podal jménem sboru demisi. Aby sbory nemohly být nově uspořádány s opětovnou většinou představitelů DS, bylo Gottwaldem navrženo, aby Sbor pověřenců navrhovala a schvalovala vláda. Tato novelizace byla odsouhlasena. Gustav Husák tak sestavil nový sbor tak, aby v něm žádná strana neměla většinu. Během tohoto dění byli současně bráni do vazby funkcionáři DS, kteří byli StB vyslýcháni a nuceni k doznání vinny na spiknutí i za použití násilí. Tato obvinění nebyla prokázána a byla tak všechna zamítnuta.³⁰

Stejný postup jako se osvědčil na Slovensku, činili komunisté i v Česku. Domněle měly být odhalovány západní špionážní skupiny napojené na vojenské (nekomunistické) důstojníky jako v případě tzv. „Mostecké aféry“.³¹ Když se tyto případy dostaly před soud, vynořily se pochybnosti o celém případě, neboť výpovědi z protokolů sepsaných StB a nově zhotovenými s obžalovanými, byli rozdílné. Z protokolů navíc vyplývalo podezření, že by zadržení „reakční“ důstojníci mohli mít napojení na vládní představitele nekomunistických stran a plánovat tak vládní spiknutí. Na přelomu let 1947 a 1948 se toto téma donesl na vládu Prokop Drtina. Demokraticky smýšlející ministři navrhovali vytvoření komise, která by věc

---

²⁹ Tamtéž, s. 138-139.

³⁰ KAPLAN, Karel: *Pravda o Československu 1945 – 1948*, Panorama, Praha 1990, s. 180 – 190.

³¹ Šlo o akci při níž se dva agenti StB vydávali za agenty vyslané Západem do ČSR, aby byli nápomocni národním socialistům při politickém převratu. Základnu měla mít tato skupina na Mostecku.

prošetřila. Komunističtí ministři byli proti. Na jejich podporu se postavil i ministr obrany Ludvík Svoboda (nestraník). Toto dění tak jen zvýšilo napětí uvnitř Národní fronty.³²

Nové volební průzkumy veřejného mínění z ledna 1948 ukazovaly pokles volebních preferencí KSČ na 28%. Komunisté tak museli rychle jednat. Ve vládě panovalo napětí, a tak bylo rozhodnuto, že se vyhlásí nové volby. Strany se však nemohly dohodnout na datu konání voleb ani na znění návrhu ústavy. Komunisté požadovali nejprve uskutečnění voleb a až poté měnit ústavu, ostatní strany byli přesně opačného názoru.

Někteří ministři už ale nebyli ochotni snést personální změny v rámci SNB. Mělo se jednat o změnu na osmi velitelských místech obvodních SNB v Praze a dalších místech. Přičemž stávající velitelé měli být nahrazeni novými, kteří příslušeli ke KS. Vláda přijala usnesení, navržené Prokopem Drtinou, aby byla všechna přemístování okamžitě zastavena a byla prošetřena stížnost na vnitro a justici. Komunisté byli proti.³³

Na večeri v Drtinově vile 16. února 1948 Ripka navrhl, že pokud komunisté usnesení vlády nesplní, měli by podat demisi. Pokud by komunisté usnesení vlády nesplnili. Vládní kabinet se sešel 17. února. Ministr Nosek se jednání nezúčastnil, jelikož byl (údajně) nemocen. Na vyzvání, aby tedy Gottwald podal zprávu, reagoval zamítavě a chtěl vyčkat do doby, než bude přítomen Nosek. S tím ostatní ministři čtyř stran však nesouhlasili. Generál Svoboda se k tématu nevyjadřoval a Jan Masaryk pro nemoc chyběl. Gottwald schůzi pak záhy ukončil s tím, že se v ní bude pokračovat 20. února.

Ministři těchto čtyř stran však už nechtěli akceptovat neochotu komunistů respektovat požadavky vlády. Proto se na schůzce ve Šrámkově kabinetu dohodlo podání demise na 20. února, pokud komunisté neustoupí. Zenkl s Ripkou o tomto chystaném kroku zpravili prezidenta Beneše, aby jej zároveň požádali o podporu. K prezidentovi odjel také Gottwald, který si stěžuje na nemožnost dále vládnout.³⁴

Jelikož požadavek ministrů, aby byly změny na SNB zrušeny nebyl vyslyšen, podalo 12 ministrů demisi. Edvard Beneš byl o podání demise zpraven telefonicky. Jednalo se o ministry z ČSL, DS a národní socialisty. Doufali, že se k nim připojí také ministři ze sociální demokracie, (ti však ve vládě prozatím zůstávali), aby se nastalá krize vyřešila vládní cestou pomocí předčasných voleb. K předčasným volbám však byla potřeba nejméně polovina ministrů, a tak se prezident Beneš k tomuto kroku neodhodlal. V klasickém demokratickém

---

³²KAPLAN, Karel: *Národní fronta 1948 – 1960*. Academia, Praha 2012, s. 26-27

³³VEBER, Václav: *Osudové únorové dny*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2008, s.217 - 218

³⁴Tamtéž, s.222 - 224

uspořádání, které bylo v západních zemích, by takovéto jednání pád vlády jistě vyvolalo. Československý předseda vlády však již dávno v mezích parlamentní demokracie nejednal.

Komunisté na svoji podporu organizovali nátlakové akce, konaly se demonstrace a sjezd závodních rad. Ministr Nosek vydal rozkaz, aby byli příslušníky SNB střežili všechny důležité budovy. Hlídaný byly také „reakční“ politici. Již 19. února byl dán rozkaz části útvarům SNB 900, především pohraničnickům, aby se přiblížili k Praze. Na ÚV KSČ byl také přítomen náměstek sovětského ministra zahraničí, Valerian Zorin, který poté navštívil Jana Masaryka a Václava Majera (ministr výživy). Naléhal na ně, aby setrvali ve vládě.³⁵ V sobotu 21. února se na Staroměstském náměstí uskutečnila další komunistická manifestace, které se účastnilo na 80 000 lidí. Další demonstrace na podporu komunismu se konaly i v dalších městech jako je Brno, Plzeň, Ostrava či Most. V tomto dni tak komunisté byli slyšitelně podporováni až jedním miliónem občanů Československa.³⁶

Na sekretariátu národních socialistů také přišla informace, že podél hranic s Maďarskem a Podkarpatskou Ukrajinou jsou soustředěná vojska. Zvýšenou pohotovost měly také sovětské divize ve východním Německu a část Rudé armády v Rakousku. Gottwald však pomoc z vnějšku odmítl. Byly také ustanoveny Lidové milice, které byly vyzbrojené. Hrozilo tak, že vypukne ozbrojený konflikt. Zakládaly se akční výbory Národní fronty, které vznikaly v nejrůznějších organizacích, ale i podnicích. V Průmyslovém paláci se v neděli uskutečnil sjezd závodních rad. Hlavními řečníky zde byl Gottwald a Zápotocký. Sjezd vyjádřil podporu Gottwaldovi a byla dohodnuta generální stávka na úterý 24. února.

Prezidenta navštívil mezitím Jan Masaryk, který ve vládě i nadále setrval. Novým členem kabinetu se měl stát také Vavro Šrobár. Na velmi časté „návštěvy“ chodí za prezidentem také Klement Gottwald, který na něj tlačí, aby demisi ministrů přijal. Ten zatím odmítá.

V úterý 24. února v poledne začala hodinová generální stávka, které se zúčastnilo na 2,5 milionu lidí. Během dne byl obsazen sekretariát ČSSD a Lidový dům. Pod tímto tlakem se socialisté rozhodli pro spolupráci s KS. Druhý den ráno podali demisi Václav Majer a František Tymeš. Tím podle ústavy přestala vláda existovat. Komunisté tento fakt ovšem ignorovali. V 10:55 hod. Klement Gottwald odjel na Hrad se seznamem osob, které budou v jeho nové vládě. Prezident si vzal čas na rozmyšlení do 16:00 hod. Na Václavském náměstí se mezitím proběhla manifestace na podporu Gottwalda. Připravené byly také ozbrojené Lidové milice.

---

³⁵ Tamtéž. s.236.

³⁶ Tamtéž. s.254.

Odpoledne proběhlo jednání Gottwalda s Benešem, který stále ještě v té době váhal. Jeho zdravotní stav se díky emočnímu vypětí rychle zhoršoval. Pod výhrůzkami krveprolitím ze strany Lidových milicí a po předložení seznamu s osobami (jsou to prezidentovi blízcí), které budou zatknuty, pokud prezident demisi nepřijme, nakonec nátlaku ustoupil. Přijmutím demise tak i souhlasil s doplněním vládního kabinetu.

Na Slovensku situaci ovládl Gustav Husák.³⁷ Pověřencům za Demokraticko stranu oznámil, že vzhledem k demisi, kterou podali ministři jejich strany, jsou odvoláni. Když protestovali, byli vyvedeni StB.³⁸

Ve večerních hodinách se vydali asi tři tisíce vysokoškolských studentů směrem na Hrad. V Nerudově ulici však byli zastaveni a násilně rozehnáni uniformovanými příslušníky SNB.³⁹ Studenti se tak stali jedinou skupinou obyvatelstva, která hlasitě protestovala. Britská, francouzská a americká vláda vydali prohlášení, v němž konstatovaly, že „*prostřednictvím uměle záměrně vyvolané krize a za použití jistých metod, vyzkoušených již předtím na jiných místech, bylo znemožněno svobodné působení parlamentních institucí a zavedena skrytá diktatura jedné strany pod zástěrkou vlády národní jednoty*“.⁴⁰

Otázka vývoje v Československu se dostala i na Radu bezpečnosti OSN. Zde podal Jan Papánek, od roku 1945 zástupce ČSR při OSN, žádost o prošetření dění v Československu. Tento požadavek se ovšem díky právu veta Sovětského svazu na hlavní projednávání vůbec nedostal.

Dne 27. února 1948 složila nová vláda Klementa Gottwalda slib do rukou prezidenta republiky. Politické strany byly i nadále uskupeny v Národní frontě, nyní však pod naprostým dozorem komunistů. Národní socialisté byli přejmenováni na Československou stranu socialistickou a do jejího čela byl dosazen Emanuel Šlechta. Většina bývalých členů představenstva včetně Zenkla či Ripky odešlo do exilu. Zbývajících osm členů kteří zůstali, byli uvězněni. Výrazně se také změnil počet členské základny, který klesl na pouhé dva tisíce z původních 600 000. Z toho asi 120 000 lidí změnilo svoji stranickou příslušnost a nově se přihlásili do KSČ. Československá strana lidová oficiálně ukončila svoji činnost v den přijetí demise. Toho ovšem zneužili Alois Petr a Josef Plouhat. Ti byli o několik dní dříve ze strany vyloučeni pro spolupráci s KSČ. Nyní se však postavili do čela strany, a tak její existence

---

³⁷ Více o tom: MACHÁČEK, Michal. „*Velmi vehementne s celým srdcom, s celou dušou som sa do toho vrhol.*“ *Gustáv Husák ve hře o Slovensko (1945–1948)*. HOP, 2012, roč. 4, čís. 1, s. 73–100.

³⁸ PACNER, Karel: *Osudové okamžiky Československa, 1948 Příliš snadné „únorové vítězství“*. Themis, Praha 1997, s. 321–333.

³⁹ Vedoucí evidenčního odboru ÚV KSČ navrhuje demonstraci zlikvidovat za použití palných zbraní. Proti je vedoucí bezpečnostního oddělení ÚV KSČ Josef Pavel, který velí všem komunistickým ozbrojeným složkám.

⁴⁰ BĚLINA, Pavel a kol.: *Dějiny země koruny české II.*, Paseka, Praha 2001, s. 264

zůstala zachována. Členská základna však nesměla přesáhnout 20 000 a v některých volebních okresech nesměla vůbec působit. Jedinou stranou jejíž existence byla ukončena tak byla ČSSD. Do jejího čela byl opětovně dosazen Zdeněk Fierlinger, který přistoupil v polovině dubna na sloučení s KSČ.⁴¹

Nová vláda předstupuje před parlament, který ji 11. května pomocí dvě stě třiceti hlasů vyslovuje důvěru. Pouhý jeden den předem byl nalezen mrtev Jan Masaryk.⁴² Byli připravovány nové volby na květen 1948. Zásadním způsobem byla omezena možnost vybírat z politických stran. Byla utvořena jednotná hromadná kandidátka Národní fronty, kde ¾ tvořili příslušníci KSČ. Nebyl na ní žádný opoziční politik. Tato praktika zůstala zachována po celou dobu komunistického režimu až do roku 1989. Lístky se vhažovaly do urn ihned po zaregistrování voliče ve volební místnosti. Kdo šel za plentu, aby mohl zvolit „opoziční stranu“ byl ihned registrován jako nepřítel režimu. Jakékoliv předvolební pokusy o agitace proti KSČ byly ihned rozpuštěny a občané, kteří se jich zúčastnili byli trestně stíháni. Celkový zisk ve volbách v květnu 1948 činil pro Národní frontu 89,2%. Výsledek však byl falšován ještě ve volebních okresech.

Prezident Beneš podal abdikaci 7. června 1948. Již předtím odmítl podepsat návrh nové ústavy, tzv. *Ústava 9.května*, která uzákoňovala převzetí moci ve státě dělnickou třídou. Stejně tak odmítl i nový volební zákon. O týden později byl Národních shromážděním za prezidenta zvolen Klement Gottwald. Následujícího dne byla jmenována vláda v čele s dosavadním místopředsedou Antonínem Zápotockým, který byl také předsedou Ústřední rady odborů.⁴³

Od 9. července probíhaly v Sokole čistky, kdy byli masově měněni funkcionáři a byl organizován nábor do KSČ. K těmto změnám došlo v důsledku projevení nesouhlasu při XI Všesokolském sletu konaném od 19. do 27. června.⁴⁴ Další manifestace Sokola se měla uskutečnit při příležitosti smutečního průvodu při pohřbu Edvarda Beneše (zemřel 3. září 1948 v Sezimově Ústí).⁴⁵

Jako reakce na nastalé vyjádření odporu byl vydán *Zákon na ochranu lidové demokratického zřízení*. Byly také zřízeny tábory nucených prací, kam byli umisťováni odsouzení režimu nepohodlní lidé (bývalý důstojníci, politici, církevní hodnostáři). Zanikly také nezávislé umělecké a kulturní spolky a byli nahrazeny centrálními jako např. *Svaz československých*

⁴¹ ČORNEJ, Petr a kol.: *Dějepis pro střední odborné školy*. SPN, Praha 2002, s.328-329.

⁴² Tělo Jana Masaryka bylo nalezeno nad ránem pod okny koupelny v Černínském paláci. Zpráva z roku 1948 udává za příčinu smrti sebevraždu. Podle vyšetřování Úřadu pro vyšetřování zločinů komunismu z roku 1995 i podle nových odhalení badatelky Václavy Janečkové se jednalo o vraždu.

⁴³ KAPLAN, Karel: *Pravda o Československu 1945 – 1948*, Panorama, Praha 1990, s.190- 192.

⁴⁴ KAPLAN, Karel: *Československo v letech 1948-53*. Praha 1991, s.14

⁴⁵ VEBER, Václav: *Třetí odboj ČSR v letech 1948-1953*. Vydavatelství Univerzity Pardubice, Pardubice 2014, s.48-49.

spisovatelů. Změna postihla také vědecká pracoviště, ta byla přestavěna podle sovětského modelu do *Ústředí vědeckého výzkumu a Československé akademie věd*.⁴⁶ Potlačeny byly i svobody tisku. Rozhodující slovo o tom, co bude publikováno, které periodikum bude povoleno a kdo bude v jejich redakci měl nejprve ÚV KSČ a od roku 1953 *Hlavní správa tiskového dohledu*.⁴⁷ Do občanského života také zasáhla likvidace spolků a organizací, které byli nahrazeny ideologicky vhodnějšími. Největší masovou organizací bylo *Revoluční odborové hnutí (ROH)*, které sdružovalo většinu zaměstnanců. *Svaz československo-sovětského přátelství*, byl založen již v únoru 1948 a jeho cílem bylo kulturu, literatury a vědu Sovětského svazu. Pro sportovně či více technicky orientované jedince tu byl *SVAZARM*, *Svaz pro spolupráci s armádou*. Jednou z nejdůležitějších organizací však byl *Československý svaz mládeže (ČSM)*, ten registroval více než 1 mil. mladých lidí, kteří byli vychováni v marxismu-leninismu. V novém „náboženství“, které ČSR převzala od SSSR.⁴⁸

Další sférou, která byla proměňována pod komunistickým vedením byla ekonomika. Od dubna 1948 byly parlamentem přijaty znárodňovací dekrety.⁴⁹ Ty se týkaly podniků, kde pracovalo více než 50 zaměstnanců a firem působících v oblasti velkoobchodu, stavebnictví, zahraničního obchodu, polygrafie, cestovního ruchu a pohostinství. Následovala masová likvidace maloobchodu, řemesel. Na konci roku tak pracovalo již 95% zaměstnanců ve státním sektoru. Stát tak vlastnil monopol československé ekonomiky, která začala být řízená dle *Státního úřadu plánovací*.⁵⁰

Komunistický režim tedy zasahoval do všech sfér lidské činnosti a přetvářil je k obrazu svému. Není divu, že mnoho lidí s těmito praktikami nesouhlasilo. Většina takto smýšlejícího obyvatelstva to řešila heslem „*držet pusu a krok*“. Další část tuto situaci řešila emigrací z Československa.

2.2 Emigrace po únorovém převratu 1948

---

⁴⁶ BĚLINA, Pavel a kol.: *Dějiny zemí koruny české II.*, Paseka, Praha 2001, s.266 – 271.

⁴⁷ RANDÁK, Jan a kol.: *Dějiny českých zemí. Po druhé světové válce*. Knižní klub, Praha 2011, s.329.

⁴⁸ KNAPÍK, Jiří; FRANC, Martin a kol.: *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948 – 1967 I.*, Academia, Praha 2011, s.

⁴⁹ První vlna znárodňování přišla po druhé světové válce. Znárodňování probíhalo díky dekretům vydaným 24.října 1945, kterými byly znárodněny doly a klíčový průmysl. Postiženy byli také potravinářský průmysl, banky a soukromé pojišťovny. Celkově bylo znárodněno okolo 3000 podniků, jejichž výroba představovala 2/3 tehdejšího výrobního potenciálu.

⁵⁰ BĚLINA, Pavel a kol.: *Dějiny zemí koruny české II.*, Paseka, Praha 2001, s. 271 – 272. Více o tom KAPLAN, K.: *Československo v RVHP 1949-1956*, Praha, Karolinum 1995

Ve dvacátém stolení naše země zažila hned několik výrazných vln emigrace. První vlna se uskutečnila za první světové války. Z mužů, kteří opustili vlast nebo dezertovali z rakousko - uherské armády se stali legionáři, kteří bojovali na straně Dohody. I díky této snaze přibližně 100 000 mužů, vzniklo 28. října 1918 Československo.⁵¹ Druhá vlna přišla ke konci 30. let v důsledku ohrožení nacistickým Německem. Početnou skupinou, která odešla byli Židé, ale i obchodníci, studenti a také komunisté. Ti odcházeli především do SSSR, ale i Francie. V únoru 1939 emigroval do Anglie i Edvard Beneš, který zde vytvořil exilovou československou vládu. Odtud organizoval odchod dobrovolníků, především vojáků, kteří se účastnili bojů druhé světové války po boku Spojenců.

Pro československou emigraci po konci druhé světové války bylo charakteristickým rysem rozdělení na českou a slovenskou. Jejich záměr však byl společný. Usilovali o odstranění komunistického režimu a jejich velkým sympatiím se netěšit ani prezident Beneš.⁵² Část české poválečná emigrace zůstávala stejná jako za války, skládala se z oponentů československé exilové vlády a komunistů. Nově se však také jednalo o lidi, kteří z Československa utekli ze strachu z retribučního soudnictví a nebo už byli jinak postiženi prezidentskými dekrety. Nemalá část odešla do zahraničí i kvůli obavám z nastalé politické situace a nebo za touhou po lepším životě na Západě. Nejvíce exilantů bylo ve Velké Británii a v západním Německu, kde vytvořili organizaci „Hnutí za nové Československo“. Jejich snahou bylo vytvořit společnou československou organizaci. Zde se ovšem výrazně rozcházel s cíly Slováků, kteří neusilovali o obnovu předválečného Československa, ale o samostatný slovenský stát. V Londýně byl založen Český národní výbor, který vznikl 14. dubna 1945, tedy krátce po vydání košického programu. Jeho hlavním představitelem byl generál Lev Prchala (před spoluprací s touto skupinou byli občané ČSR dokonce varováni). Snažili se o ovlivnění politického vývoje v Československu, ale jejich snaha nenašla prakticky žádnou odezvu. Založili však své pobočky v zemích jako bylo Rakousko, Francie či Švýcarsko, kde existovala československá emigrace. Českému národnímu výboru se povedlo získat spolupráci s další vzniklou organizací. Jednalo se o Svobodné české křížáky (později Českoslovenští křížáci), která vznikla v květnu 1947 a jejím působištěm bylo západní Německo a Rakousko.⁵³ Tyto organizace však neměly u zahraničních politiků žádnou autoritu, neboť uznávali československou vládu.

---

⁵¹ O tom více PICHLÍK, Karel; KLÍPA, Bohumír; ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři (1914-1920)*. Mladá fronta, Praha 1996

⁵² KAPLAN, Karel: *Poúnorový exil 1948 – 49*. Dialog, Liberec 2007, s. 35

⁵³ Tamtéž, s.43.

Další výrazná vlna emigrace nastala po únorovém převratu 1948. Mezi prvními odcházejícími byli především členové tehdejších politických stran (výjma komunistické) a bývalý ministři. Od prvních dnů převratu se rychle šířila informace, že StB zatýká funkcionáře politických stran a důstojníky v armádě. Dále, že jsou vyhazováni pracovníci na vedoucích místech a studenti vysokých škol, kteří nesouhlasí se změnou. První emigrující odcházeli většinou ze dne na den bez rodin. Byli vybaveni pouze mapami a nebrali sebou téměř žádný majetek. Jelikož byly zimní měsíce a terén byl špatně schůdný, mnoho z nich prchalo do americké zóny na lyžích. Odcházeli především do západních okupačních zón Německa. Ti, kteří se rozhodli k okamžitému opuštění vlasti měli štěstí, neboť část představitelů KSČ (mezi nimi i Klement Gottwald) měli lhostejný postoj k emigraci a odchod jim byl umožněn.⁵⁴ Tento postoj se začíná měnit od 8. března 1948, kdy ministerstvo vnitra zavádí soustavné sledování bývalých politiků a bývalých armádních příslušníků. Ti jsou sledováni, aby jim bylo znemožněno překročení hranice a byli uvězněni. K omezení volného odchodu do emigrace docházelo také díky kritice této činnosti ze Sovětského svazu.⁵⁵

Pro lepší kontrolu hranice bylo již v únoru 1947 vymezeno pásmo s omezeným přístupem o šířce pěti kilometrů u česko-bavorské hranice. K výraznému posílení kontroly západní hranice došlo po únorovém převratu. Byli sem dočasně umístěni příslušníci finanční stráže z východních a severních hranic republiky. Zároveň však bylo 125 příslušníků propuštěno. Jednalo se o členy nekomunistických stran. Od 2. prosince 1948 byla přenesena působnost Pohraniční finanční stráže v celním pohraničním pásmu na Sbor národní bezpečnosti. A na počátku roku 1949 byl Pohraniční útvar SNB 9600 Praha sloučen s finanční stráží. Tímto tahem tak bylo k pohraničním útvarům převedeno okolo dvou tisíc politicky spolehlivých mužů. Staří příslušníci především finančních stráží byli pro jejich ideologickou nespolehlivost (přeci jenom byli to často legionáři bojující na západní frontě) přeřazeni nebo propuštěni. Někteří byli zatčeni, neboť byli usvědčeni z napomáhání nelegálním emigrantům přes hranice.⁵⁶

Rozhodujícím byl výnos z 26. března 1948, který povoloval vydávat vyhlášky omezující pobyt v celním pásmu až do hloubky 5km od státních hranic v pohraničních okresech západních a jihozápadních Čech. Od 1. dubna 1948 pak bylo zřízeno hraniční pásmo od Jáchymova až po okres Bratislava s hloubkou 2 – 6km. Z tohoto území byli všichni lidé

---

⁵⁴ Netýkalo se to však politických funkcionářů. Pokud byla informace, že se některý z nich chystá přejít hranice, byl zatčen.

⁵⁵ KAPLAN, Karel: „Útěky do emigrace 1948“. In. *Historický Obzor*, č. 10, 1999, s. 225 – 226

⁵⁶ JÍLEK Tomáš a kol.: *Na hranici dvou světů: Česko-bavorská hranice 1948 - 1989*, Západočeská univerzita v Plzni 2010. s.16.

bezpodmínečně vystěhován, zbylé obytné budovy byly zbořeny.⁵⁷ Od roku 1950 bylo ustanoveno, že osoba starší 15 let potřebuje ke vstupu do hraničního pásma nebo k trvalému i přechodnému pobytu zvláštní povolení. Přitom osobám mající toto povolení bylo nařízeno, aby se nezdržovali v hraničním pásmu od sešeření do svítání mimo veřejné cesty, silnice a železniční tratě.⁵⁸

V roce 1952 byla ostraha hranic ještě zpřísněna a bylo zaminováno 183 km hranice v okresech Cheb, Planá, Poběžovice, Sušice, Volary, Karlovy Vary, České Budějovice.

Obraz západních hranic se tak změnil v ostře chráněné místo. „*Podél hranice byly rozmístěny vysoké strážní věže, vzdálené od sebe necelý kilometr. Dále tu byly drátěné překážky nabitě elektrickým proudem se šesti až osmi tisíci volty, na některých místech byly bunkry a zakopané tanky s děly. První stěna překážek byla asi metr vysoká, z drátěné síťoviny, nahoře měla dva nebo tři tenké černé dráty na izolátorech. Při jejich vzájemném dotyku – a ten nastane, když se někdo pokoušel tuto nízkou stěnu přelézt – byla alarmována nejbližší stanice Pohraniční stáže. Signalizační zařízení zároveň ukázalo „ohrožený“ úsek. Střední stěna „železné opony“ byla vysoká asi dva metry a byla pod usmrcujícím vysokým napětím. Třetí stěna byla jen nízká, rovněž z drátěné síťoviny, a sloužila k tomu, aby zabránila zvěři proniknout k elektrické stěně. Na některých úsecích hranice byla čtvrtá stěna, která znemožňovala projet těžkým vozidlům. Po celé délce hranice bylo navíc instalováno zařízení s infračervenými reflektory s dosahem asi dvou kilometrů. Infračervené světlo není pouhým okem viditelné, takže procházející, kteří osvětleným pásmem procházeli, neměli vůbec tušení, že jsou pozorováni.*“⁵⁹ Pokaždé když došlo k nyní již velmi výjimečnému překročení hranice, byla ostraha ještě více zlepšena.

Důvodů k opuštění vlasti bylo mnoho. Již zmiňovaní politicky angažovaných lidí, odbojářů, letců a vojáků (mající spojení se západem) kterým hrozila smrt nebo vězení. Mezi další patřili lidé s buržoazním původem, kterým byl zabaven majetek. Tito lidé odcházeli v naději, že za hranicemi se opět budou moci věnovat své dosavadní podnikatelské činnosti. Další skupinou byli lidé, kteří toužili po vlastní svobodné realizaci, která jim nebyla v Československu umožněna. To se týkalo především lidí, kteří díky svým politickým názorům přišli o zaměstnání. Byli to také vyhození vysokoškolští studenti či profesori, vědci, intelektuálové, kteří nesouhlasili s omezením jejich svobod.

---

⁵⁷ KAPLAN, Karel: „Útěky do emigrace 1948“. In. Historický Obzor, č. 10, 1999, s. 225

⁵⁸ JÍLEK Tomáš a kol.: *Na hranici dvou světů: Česko-bavorská hranice 1948 - 1989*, Západočeská univerzita v Plzni 2010. s.17.

⁵⁹ PEJSKAR, Jožka: *Útěky železnou oponou*. Melantrich, Praha 1992, s. 18

V letech 1948– 1951 se pokusilo uprchnout 20 450 Čechoslováků, ale útěk vyšel pouze 11 734 z nich.⁶⁰

Tito budoucí emigranti měli jen pár možností jak ze země odejít. Jedním z nich bylo opuštění země na vlastní pěst. Druhou bylo navázání kontaktů s převaděči, kteří dobře znali terén u hranic. Takovýmito převaděči byli často starousedlíci z oblasti hranic, kteří k odchodu využívali staré pašerácké stezky. Mezi převaděči bylo i mnoho lidí majících s touto činností zkušenost již z Protektorátu, kdy dopomáhali lidem, chtějícím bojovat proti Německu. Mnohdy se také stávalo, že k přecházení hranic byli nápomocni sami příslušníci pohraničních stráží. Nevýhodou realizací přechodu hranice byly velmi často vysoké částky. Jednalo se až o desetitisíce korun. Část z těchto peněz šla přímo převaděčům. Další část padla na úplatky a na vyřizování nákladů, které byli s odchodem spojeny. Musela být zajištěna bezpečná cesta, a tak po trase (která byla naplánovaná) byli domluvené hlídky, které kontrolovaly, zda je „čistý vzduch.“⁶¹ Mezi další skupinu patřili i falešní převaděči, kteří ve skutečnosti byli ve službách StB. Poznávacím znakem u těchto lidí byla nízká požadovaná částka za převod. Jednalo se o částky pouze v hodnotě několika tisíc. Požadovaný obnos zde mohl být nižší, neboť nemuseli platit již zmiňované výdaje. Nízká částka také byla motivací i pro samotné emigranty. Tito „převaděči“ obvykle odvedli své oběti přímo do hraničního pásma, kde byli zastaveni příslušníky SNB. Státní bezpečnost však vymyslela i daleko zákeřnější plán v podobě „Akce Kameny“.

Představy o životě v emigraci se s nastalou realitou lišily. Po úspěšném přechodu hranice se emigranti setkali s hraniční policií, která zajišťovala přemístění utečenců do sběrných středisek. Zde s nimi zpravodajci provedli rozhovor po kterém byli odesláni do sběrných uprchlických táborů. Podmínky zde však byly nevyhovující. Špatná hygiena, ubytování i strava. Do konce roku 1948 těmto podmínkám čelilo okolo 15 000 Čechoslováků. Do roku 1953 opustilo zemi asi 44 000 osob.⁶² Uprchlícké tábory byly spravovány okupačními úřady v Německu a také organizací pro uprchlíky (International Refugee Organisation, IRO). Právě tato organizace pak zařizovala transporty uprchlíků do cílových destinací jakou byla Amerika, Austrálie, Kanada či jiné západní evropské země. Českoslovenští emigranti byli také podporováni krajanskými spolky.⁶³

Politicky byl československý exil roztříštěn. Emigranti z řad předválečných politických stran, které nebyly v NF se v exilu sdružili v Občanském bloku. Od poloviny roku 1948 začaly být

---

⁶⁰ Navara, Luděk: *Příběhy železné opony*. Brno: Host 2004, s. 17.

⁶¹ Tamtéž, s. 16-17.

⁶² KAPLAN, Karel: *Pouňorový exil 1948 – 49*. Dialog, Liberec 2007, s. 18-19.

⁶³ Tamtéž, s. 19 – 27.

obnovovány i strany, které v NF participovali. Mezi těmito dvěma póly panovala vzájemná nevraživost. Vrcholnou exilovou organizací se stala Rada svobodného Československa (RSČ), která byla založena 25. února 1949 ve Washingtonu.⁶⁴ Rada prosazovala obnovení demokracie, lidských práv a tržního hospodářství v Československu. Panoval zde ale spor mezi českými a slovenskými představiteli o autonomii Slovenska, který se vyřešil ustanovením na principu parity. Rada vydávala také měsíčník *Hlas Československa*. O činnosti RSČ se lidé v Československu dozvídali z vysílání rozhlasové stanice *Hlas Ameriky*. Ta sídlila ve Washingtonu a první vysílání v češtině bylo zahájeno v březnu 1942. Další stanicí byla *Svobodná Evropa*, která měla centrálu v Mnichově a poprvé vysílala 1. května 1951. Vzniklo i mnoho zájmových organizací jakým bylo např. *Ústředí československého sokolstva* či *Československá společnost pro vědu a umění*.

V mnohem větším rozsahu probíhala emigrační vlna po srpnové invazi vojsk Varšavské smlouvy, kdy zemi během čtyř let opustilo na 127 000 osob. Jak v tomto případě, tak i u poúnorové emigrace se jednalo o emigraci dobrovolnou. Změna nastává v 70. a 80. letech, kdy se jedná o emigraci nucenou, kdy byl na významné kritiky režimu vyvíjen nátlak, aby i s rodinou odešli nebo jim po vycestování ze země (na dovolenou či pracovní cestu) nebyl umožněn návrat. Komunistický režim se tak jednoduchým způsobem zbavoval nepohodlných osob.

---

⁶⁴ O tomto téma více JIRÁSEK, Zdeněk – TRAPL, Miloš: *Exilová politika v letech 1948 – 1956, počátky politické organizovanosti a činnosti poúnorové emigrace a vznik Rady svobodného Československa*. Centrum pro československá exilová studia, Olomouc 1996

3 Akce „Kameny“

3.1 Přípravy na akci

Provokátérské akce se začaly realizovat již před druhou světovou válkou a to v zemích Sovětském svazu. Postup probíhal jednoduše. Byl najit vhodný agent provokatér (často, aby byla iluze uvěřitelná, vytvářeli i falešnou odbojovou organizaci) nabídl osobám, které se báli zatčení, že je schopen je dostat do svobodné země na západě. Když získal jejich důvěru, zavedl své oběti však pouze na fiktivní hranice. Ty byly vytvořeny NKVD. Po domnělém přechodu byli odvedeni většinou do domu, ve kterém byli podrobeni výslechu od falešných příslušníků cizích států. V domnění, že se nacházejí v bezpečí vyzrazovali informace naprosto bez obav. „Udávali“ tak své spolupracovníky, rodinu, přátele, kteří byli buď ve skutečné ilegální organizaci a nebo jim pomáhali při útěku. Stejný mechanismus se začal uplatňovat i po skončení druhé světové války ve východním Německu při domnělém přechodu z Východu na Západ. Po výslechu a doznání viny docházelo rovnou k popravám těchto osob.⁶⁵

Stejná metoda se uplatnila i po únorovém převratu v Československu v roce 1948, ve známost přišla pod názvem „Kámen“ nebo také „Kameny“. Nejednalo se zde přitom o název akce, ale o pojmenování metody dle které jednotlivé akce probíhaly. Klasický průběh byl charakteristický příchodem člověka či skupiny lidí, která usilovala o přejítí hranic. Po jejich překonání byli odvedeni na předstíranou úřadovnu Counter Intelligence Corps (CIC). Zde podstoupili výslech, kde doznali, že ilegálně opustili zemi a následně již s usvědčujícím materiálem, který sami podepsali byli odesláni zpět do země a předáni bezpečnostním úřadům.

Organizování a průběh těchto akcí byl spojen s vedoucími pracovníky StB, mezi které patřil JUDr. Štěpán Plaček⁶⁶, přednosta oddělení ZOB II/Aa pro vnitřní a správní záležitosti, které patřilo pod StB.⁶⁷ Dalšími představiteli byli dále Oswald Závodský či Ivo Milen. O realizaci akcí se starali pracovníci skupiny BAa, 28. referátu, jehož úkolem bylo bojovat s CIC, 29. referátu I. sektoru, který se zabýval americkým velvyslanectvím a americkými

---

⁶⁵ LUKEŠ, Igor: KÁMEN. *Studenoválečná akce s americkým rozměrem*. Historie a vojenství, 2011, roč. 60, č. 3, s. 40-41

⁶⁶ Více o tom: KALOUS, Jan: *Štěpán Plaček. Život zpravodajského fanatika ve službách KSČ*. Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2010

⁶⁷ JANDEČKOVÁ, Václava: *Operativní akce StB s využitím metody „Kámen“ na hranicích u Mariánských Lázní*. Securitas Imperii, 2014, č. 25, s. 238

občany v Praze, a 3. výpadové oddělení VI. sektoru, kam spadali Evžen Abrahamovič („Evžen“, „Dr.Breza“), Emil Orovan („Oliva“), Amon Tomašoff („Tony, F-7, Rudolf Frenda) Josef Janoušek⁶⁸ („Jonny“) a Milena Marková („Vanda Roubalová“, „Kolda“, K-40, AK-950).⁶⁹

Inspirace je již zřejmá, nápady na konkrétní realizaci této metody i v Československu se však musí hledat někde jinde. Jedna ze stop by mohla vést k Amonu Tomašoffovi, který byl na jaře roku 1948 vyslán jako tajný agent do Pasova, kde se 6. března setkal se svými známými, Andrewem Gruberem a Henrym Swayzem. Oba tito pánové pracovali pro CIC a byli tajně zneužiti komunistickou špionáží. Byli ubytováni v hotelu Passauer Hoff spolu s americkými důstojníky a civilními pracovníky. Z tohoto večera je dochovaná i Tomašoffova zpráva, která objasňuje, jak mohlo dojít k inspiraci k akci „Kameny“ nebo alespoň byla nápomocna k pozdější realizaci akce. Jeho popis je následující: „...do sálu, kde se tančilo, se dostavil muž v holínkách, ve špinavém balonovém plášti, který měl po straně zavěšenou baterku. Muž došel k baru, kde začal pít. Zátková⁷⁰ na to řekla, že tento člověk je zatkl, že je to bezvadný kluk. Když se tento muž v poloopilém stavu přidal ke stolu společnosti, dostal se s F-7⁷¹ s tímto do rozhovoru...později F-7 řekl, že se jmenuje Brucker a že je tzv. field officer, polním důstojníkem. Tito polní důstojníci jsou rozloženi po celých hranicích, každý z nich vlastní malou vilku a síť lidí a provádí přímo výsledky chycených emigrantů,...., Přímou hlídku hranic provádí sami Němci, kteří pak okamžitě zachycené osoby přivádí polnímu důstojníku. Zachyceným emigrantům se na hranici kladou tyto otázky: Co myslíte o Benešovi? Co myslíte o Janu Masarykovi? Co myslíte o generálu Svobodovy? Co myslíte o ministru Noskovi? Proč jste utekl z ČSR? Od Bruckera se F-7 také dozvěděl, že Brucker má na starosti úsek mezi Bischofsrot a Haidmühle.“⁷² Všechny tyto informace byly Tomašoffovi poskytnuty, neboť se Brucker domníval, že se jedná o západního agenta, který přechází přes hranice do ČSR načerno. V těchto dnech ještě Amon Tomašoff náležel k útvaru H.S.-V.S., spadající pod Orovana. V následujících dnech od 8. března 1948 však již Tomašoff začal plnit úkoly pro rozvědku Ministra vnitra, sektor III./Aa, kdy je poslán do západní Evropy a pověřen navázáním kontaktů s tamními emigranty a odbojáři. Měl také za úkol zjistit jejich napojení na lidi v Československu. Tato špionáž poté sloužila i v akci „Kameny,“ neboť často byli

---

⁶⁸ Podle V. Janděčkové neprávem označovaný za spolupracovníka

⁶⁹ LUKES, Igor: KÁMEN. *Studenoválečná akce s americkým rozměrem*. Historie a vojenství, 2011, r. 60, č. 3, s.41

⁷⁰ Elena Zátková, emigrantka z ČSR

⁷¹ F-7 bylo tajné označení Amona Tomašoffa, krycí jméno TONY

⁷² TOMEK, Prokop: *Amon Tomašoff – dobrodruh ve službách komunistů*. Securitas Imperii, 2005, č. 12, s.14-15

k přechodu přes hranice vyprovokování právě ti lidé, kteří měli kontakty na emigranty nebo na tajné organizace působící v Československu, které se snažili emigraci zajistit.

Další postavou, která pomohla StB s přípravou Kamenů, byl Josef Štauber. Tato pomoc však zcela určitě nebyla dobrovolná. Josef Štauber, původně pracoval jako asistent v drogerii, po únorovém převratu se spolu se svým kamarádem Čestmírem Majerem rozhodli založit, na přelomu února a března, ilegální protistátní organizaci pod názvem „Čest a mír“. Jejich organizace měla sloužit k dodávce zbraní z Německa do Československa. *„Josef Štauber odešel skutečně dne 4.3.1948 do Německa a před svým odchodem slíbil Čestmíru Majerovi, že mu podá prostřednictvím cizího rozhlasu pod heslem „Čest a mír“ zprávu o šťastném příchodu do Německa. V Německu byl... Štauber vyslýchán zpravodajskou kanceláří... a při vyplňování dotazníku udal informace o poměrech v ČSR. Koncem března 1948 navštívil Štauber opět zmíněnou zpravodajskou kancelář a to dobrovolně, přijal tam úkol pracovat výzvědně pro cizí moc v ČSR a koncem března 1948 se vrátil do ČSR za účely výzvědnými.“*⁷³ Po svém návratu do Čech se zajímal o osoby, které chtěl ilegálně dopravit do Německa. Nechtěně tak asi upozornil StB na některé z dalších ilegálních skupin, jejichž členové se později stali i oběťmi připravované akce. Již 9.dubna 1948 byl Josef Štauber po dalším znovu překročení hranic zatknut v Plzni a podroben výslechu. Bylo na něm vyžadováno, aby popsal jeho výslech na úřadovně CIC v Německu. Jeho výpověď byla zaznamenána takto: *„Úředníci CIC jednají slušně a osobní prohlídku osob, které překročily hranice, nevykonávají vůbec. Osoby, od kterých očekávají více zpráv, nechávají vyspat na CIC přes noc a druhý den je vyslýchají. Potom je posílají k uprchlickému komisaři, který je německé národnosti a odtud do sběrného tábora v Regensburgu. Na úřadovně CIC v Tirschenreuthu je asi 6 úředníků. Jeden z nich provádí pouze výslechy. Je asi 170 cm vysoký...velitel CIC nosí uniformu US armády... další úředník mluví špatně česky, s polským přízvukem.“*⁷⁴ Poskytl také StB jemu kladené otázky: *„ Z jakého důvodu jste přešel hranice z ČSR? Kdo Vám k útěku dopomáha? Jste voják nebo člen SNB(pro členy vojska nebo jiných útvarů jsou potom speciální otázky o rozmístění útvarů, posádek, a o jejich počtu)? Jaký je Váš osobní názor na generála Svobodu a na ministra Jana Masaryka? Kolik procent komunistů je v ČSR? U které politické strany jste byl organizován? Chcete se ještě vrátit do ČSR? Máte v ČSR nějaké známé, kteří by chtěli překročit hranice do Německa?“*⁷⁵

---

⁷³ ABS, V-3307 MV- Josef Štauber, Obžaloba Josefa Štaubera a Čestmíra Majera

⁷⁴ ABS, V-3307 MV- Josef Štauber, Příloha zprávy Oblastní úřadovny StB v Plzni pro III/Aa MV v Praze, 16.4.1948; také JANDEČKOVÁ, Václava: Operativní akce StB s využitím metody „Kámen“ na hranicích u Mariánských Lázní. Securitas Imperii, 2014, č. 25, s. 281.

⁷⁵ Tamtéž, s.281

Podobné nebo totožné otázky posléze byly kladené i obětím na falešných hranicích.

Historik Prokop Tomek uvádí za autora akce velitele oblastní úřadovny StB v Plzni JUDr. Josefa Stehlíka s odvoláním na výpověď Miroslava Tůmy z roku 1950. Jisté však je, že řízení celé akce se ujal nebo jí byl pověřen Evžen Abrahamovič.⁷⁶

Jako místa vhodná pro vykonání akce byly vybrány menší vesnice, které se nacházely jen několik set metrů od skutečných hranic. Mezi takové objekty patřily Všeruby na Domažlicku, Tři Sekery, či Nové Mohelno nacházející se v okrese Mariánské Lázně. Lze se však domnívat že těchto objektů bylo mnohem více, nacházeli se však vždy v bezprostřední blízkosti hranice. Nelze přesně určit, jak pokaždé probíhala realizace dané akce, ale díky dochovanému rukopisu Stanislava Lišky lze dokonale zmapovat jak probíhala akce ve Všerubech.

Zde se zastavím u jedné z nejzajímavějších osob, která byla do akce zapojena, a to u Stanislava Lišky. Narodil se 27. srpna 1911 v Pištině u Českých Budějovic, se svojí manželkou a jejich třemi dětmi zakotvil na konci roku 1938 ve Kdyni, kam byl přeložen z četnické stanice Myslív. U policie, zůstal Stanislav Liška i po druhé světové válce, jako velitel SNB ve Všerubech. Zde se účastnil i společenského života, byl předsedou Národní Jednoty Pošumavské (NJP), zorganizoval např. vyhotovení pamětní desky ke stému výročí pobytu Boženy Němcové v obci, režíroval divadelní hry Kříž u potoka či Vojnarku. Vytvořil také fotbalový klub a organizoval motocyklové závody.⁷⁷ Kromě dobrovolných zálib, měl na starosti i obvyklou policejní práci. (kontrola veřejného pořádku, vyřizování drobných kriminálních deliktů). Příslušníci SNB v pohraničí pověřováni také špionáží. Jako svého špióna si vybral Williho Seidla,⁷⁸ ten se Lišky z počátku (podle jeho vlastních slov) obával, ale nakonec na roli Liškova špióna přistoupil a získal krycí jméno „1/2 a 1/2“. Willi Seidl působil jako zvěd pro Stanislava Lišku, který díky jeho práci odesílal na velitelství jedny z nejlepších a nejspolehlivějších špionáží, za které byl kladně hodnocen okresním velitelem SNB Františkem Zlatníkem. Zároveň Seidl pracoval ve výzvědné činnosti i pro americkou stranu. O jeho dvojí roli se Liška dozvěděl přímo od něj na podzim roku 1946. Sám Seidl prozradil, že pracuje i pro druhou stranu. Důvodem, proč se takto odkryl, byla nabídka role

---

⁷⁶ TOMEK, Prokop: *Amon Tomašoff – dobrodruh ve službách komunistů*. Securitas Imperii, 2005, č. 12, s.18

⁷⁷ JANDEČKOVÁ, Václava: *Kámen: svědectví hlavního aktéra akce „Falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice 2013, s. 23- 29

⁷⁸ Willi Seidl byl sudetský Němec, který za války sloužil v německém vojsku. Jeho manželka (a dvě děti) byla Češka a nepřihlásila se k německé národnosti, čímž si vysloužila Liškovo obdiv a následně při odsunu sudetských Němců i pomoc, neboť pomáhal prosadit aby Seidlova rodina mohla v pohraničí zůstat. Dokonce jim pomáhal s otevřením malého krámků a to k nelibosti místních komunistů.

dvojitého agenta i pro Stanislava Lišku. Ten po krátkém váhání souhlasil (pokud bude brán ohled na bezpečí jeho rodiny).⁷⁹

Nejednoduchá situace panovala mezi Liškou a prokomunisticky smýšlejícím obyvatelstvem Kdyně. Oblíbený praporčík jim již dlouho ležel v žaludku. Asi proto, ačkoliv byl Liška příslušníkem SNB, neuvažoval o vstupu do KSČ. Naopak proti komunistickým příslušníkům v obci často zasahoval, neboť se snažili ukazovat svoji „nadřazenost“ nad ostatním obyvatelstvem. Přišlo na něj dokonce několik udání, že pracuje jako špion spolu s Willi Seidlem. Ta byla všechna vyvrácena pplk. Františkem Havlíčkem z Klatov, který věděl o tom, že Liška jej využívá ke špionáži. O pravé povaze jejich účinkování ve špionáži pravděpodobně věděli jen manželky obou zúčastněných.⁸⁰ Liška byl dokonce, za své zpravodajské informace, navržen na služební povýšení do hodnosti vrchního strážmistra a bylo mu ponecháno velení nad SNB ve Všerubech.

Další zlomový okamžik v životě Stanislava Lišky nastal velmi krátce po komunistickém převratu v únoru 1948. Podle Liškových osobních vzpomínek za ním v neděli odpoledne přišli dva muži spolu s Jaroslavem Němcem.⁸¹ Jeden muž se představil jako Evžen Abrahamovič. Měl pro Lišku rozkaz odvést ho k poslednímu domu za obcí Myslív, který byl nejbližší státním hranicím. Liška požadoval po muži bližší vysvětlení, neboť všechny osoby v těsné blízkosti státních hranic se podle tehdejšího nařízení museli legitimovat. Evžen mu tedy ukázal svůj průkaz, ze kterého bylo jasné, že je to příslušník policejní civilní složky ministerstva vnitra. Po krátké obhlídce posledního domku se oba muži vrátili zpět na budovu velitelství ve Všerubech. Zde byl Liška informován, že se stal součástí státního tajemství. Byl varován velmi vysokým stupněm kázeňského potrestání, pokud by celou věc vyradil. Zároveň byl pověřen pronajmutím právě onoho posledního domu v Myslíně. Měl také poskytnout veškeré své schopnosti a pomoc pro přípravu této akce.⁸²

V automobilu za Všeruby, na něj čekal (do té doby se ukrývající) „Jonny“. Ten mu osvětlil, že byl vybrán právě on, díky svým dobrým pracovním výsledkům a spolehlivosti v plnění úkolů.

---

⁷⁹ JANDEČKOVÁ, Václava: *Kámen: svědectví hlavního aktéra akce „Falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice 2013, s. 31- 36

⁸⁰ Udávání se dokonce týkalo i hospodářské povahy, přičemž bylo zjištěno, že Liškovi vlastní standardní domácnost a z hospodářských zvířat pouze dvě slepice a kohouta, takže i tyto udání byla zamýtnuta jako bezdůvodná.

⁸¹ Jaroslav Němec byl příslušník StB z Klatov, kde vykonával vedoucí pozici na referátu zpravodajství a s Liškou se znali již dlouho, neboť oba navštěvovali stejnou třídu četnické školy.

⁸² JANDEČKOVÁ, Václava: *Kámen: svědectví hlavního aktéra akce „Falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice 2013, s. 39 – 41.

Jednalo se o plán, ve kterém měl Liška předstírat, že bude pomáhat ilegální skupině s převedením skupiny osob přes falešně zhotovené hranice. Úkolem bylo se chovat jako kdyby pomoc při překračování hranic byla denní rutinou. Byl také obeznámen s naplánovanou schůzkou v hotelu Bílý lev ve Kdyni, kde se oba měli setkat s vedoucím ilegální skupiny.

Na schůzku do hotelu tedy dorazil Stanislav Liška a vedoucí ilegální skupiny z Prahy Josef Janoušek s „Jonny“, kterého oslovoval jako „Františka Hejného“. Z konverzace mezi muži vyplynulo, že Josef Janoušek je jednatelem v ilegální skupině, která se snaží dostat určité lidi za hranice Československa. Tato skupina však byla tajně infiltrována agentem StB „Jonny“, který skupině tvrdil, že ví o možnostech opuštění vlasti. Josef Janoušek jeho slovům uvěřil. A pokud-li měl snad nějaké pochybnosti o přechodu hranice, osoba Stanislava Lišky, který jako příslušník SNB působil důvěryhodně, mu je rozptýlila. Josef Janoušek se tak sám stal jednou z obětí akce „Kameny“, protože nevědomě posílám oběti přímo do léčky. Byla domluvena ještě jedna schůzka, na které se naplánují veškeré podrobnosti přechodu tj. přesný čas, ubytování, cesta. Stanislav Liška si nejprve nebyl jist, zda je Janoušek pouze nastrčeným agentem nebo obětí. Většího objasnění se mu dostalo, když mu Janoušek volal, aby domluvili podrobnosti o schůzce. Po uplynutí pár minut volal také Evžen Abrahamovič. Stanislav Liška tak nabyl dojmu, že je Josef Janoušek sledován a uvědomil si, že Janoušek o připravené akci vůbec netuší. Navíc si i tímto hovorem Evžen částečně ověřil Liškovu spolehlivost. Další schůzka se uskutečnila ve Kdyni v hotelu Modrá Hvězda. Přítomni na ní byli Liška, Janoušek a jeho společníci František Kľofanda a Karel Hašek, který zde byl jako zástupce za rodinu, která měla být převedena jako první. Převod byl domluven na pátek 23. dubna 1948 v deset hodin večer.⁸³

Převod byl tedy naplánován a nyní bylo zapotřebí připravit zázemí tak, aby oběti skutečně uvěřili, že jsou již v bezpečí. Liška s Evženem krátce po schůzce odjeli k pronajatému stavení za obcí Myslív. Liška dostal za úkol vyčistit a upravit místnosti tak, aby vypadali jako německé celnice. V tuto chvíli již bylo Liškovu přesně jasné, co se má v jeho rajonu odehrávat za akci. Abrahamovič mu také nařídil vybrat ze své stanice ještě tři lidi, kteří mu budou v průběhu nápomocni. Zvolil si Františka Martinů, Václava Šnaidra a Václava Strouhala. Z mercedesu, kterým Abrahamovič spolu s Amonem Tomašoffem přijeli, byl vyndán balík, ve kterém se nacházeli dvě uniformy německé finanční policie. Tyto uniformy připadly při první akci na Martinů a Strouhala. Václav Šnaidr dostal za úkol kontrolovat v okolí stavení, aby se tam náhodou nepřipletl nějaký zdejší občan.⁸⁴

---

⁸³ Tamtéž, s. 44 – 49.

⁸⁴ Tamtéž, s.49 – 51.

Celé odpoledne Liška věnoval úpravě místností pro pohraniční finanční stráž. Místnosti byly vyčištěny a byl do nich obstarán nábytek. Evžen vše spokojeně zkontroloval a i s Amonem Tomašoffem odjeli směrem ku Praze. Před svým odjezdem ještě pověřil Stanislava Lišku, aby na obě dvě místnosti, které měli sloužit jeho kolegům v převlecích za německé finančníky, připevnil nápisy „Wachzimmer“ a „Kommandant“. Rozkaz Stanislav Liška sice vyplnil, avšak s jednou úmyslnou chybou, která spočívala ve špatně gramaticky napsaných názvech na místnostech, tedy „Wachzimer“ a „Komandant“. Liška stále doufal, že si převáděné osoby povšimnou malých detailů, které do atmosféry německého pohraničního domku prostě nějak nesedí. Přes okna byly ledabyle zatlučené zelené potahy, prohlubně ve vyšlapané podlaze, zatuchlý zápach z toho, jak se místnosti dlouho nevětrali. A navíc nyní ještě špatné nápisy. Druhý den odpoledne se vydal S. Liška na SNB do Všerub, kde na něj čekali Abrahamovič spolu s okresním velitelem Františkem Zlatníkem. Spolu s nimi zde byli ještě Jaroslav Němec a Karel Kocina, které znal Liška již ze školní doby, a kteří měli být nápomocni při realizaci akce. Liška spolu s Karlem Kocinou odjeli za Myslív, aby zde ještě připevnil nápisy. Po vstupu do místnosti s nápisem „Kommandant“ byl Liška v šoku z nastalé proměny, která místnost potkala. Jediné, co působilo neudržovaným dojmem byl už jen lehký zápach zatuchliny. Celá místnost však již působila „vřelým“ dojmem. V rohu byla kachlová kamna, díky kterým byla místnost příjemně ohřátá. Nad skříní byl připevněn obraz prezidenta Henryho Trumana, vedle kterého byla americká vlajka. Na stole stála z půlky prázdná láhev americké whisky s několika skleničkami, balíček cigaret, knihy od amerických autorů. Celá místnost byla zaplněna americkými nebo alespoň západními výrobky, tak aby bylo ihned vstupujícímu jasné, že se nacházejí v místnosti používané CIC. Za stolem pak seděl, v roli amerického důstojníka Amon Tomašoff. Spolu s ním byl v místnosti také Emil Orovan, který dohlížel na Liškovy kolegy, přičemž Kocina měl sedět za stolem a psát na stroji výpověď. Tomašoff a Kocina spolu měli mluvit německým jazykem.⁸⁵

3.2 První převod

Liška se vrátil domů, aby se připravil na jeho první převod, kterým byla rodina Jana Prošvice. Pro tuto rodinu se Stanislav Liška vydal v pozdních večerních hodinách do hotelu Modrá hvězda, kde mu již majitel František Babák, se kterým bylo umluveno, aby se jednalo o tajné setkání, oznamoval, že na něho čekají v hořejším patře nějací lidé. Rodina Prošvicových (Jan Prošvic s manželkou Jiřinou a dvěma dětmi) spolu s „Jonny“, alias

---

⁸⁵ JANDEČKOVÁ, Václava: *Kámen: svědectví hlavního aktéra akce „Falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice 2013, s.50 – 53.

Františkem Hejným a Josefem Janouškem na něj již netrpělivě čekali. Janoušek je ještě ujišťoval, že se s Liškou již dlouho znají, a že celá věc zajisté dopadne dobře. Stejného ujištění se jim dostalo i od samotného Lišky, který jim ještě poradil, aby si na cestu vzali sebou dostatek jídla (neboť při výsleších vlastní jídlo nebylo zabavováno).⁸⁶ Po desáté hodině se rodina chopila svých zavazadel, která sebou měla, nasedli do Liškova auta a odjeli. Janoušek i Hejný zůstali v hotelu, kam je měl Liška přijít informovat o průběhu. Během cesty se rodina snažila dozvědět, jak vypadá hraniční prostor v Bavorsku. Od stanice ve Všerubech už panovalo naprosté ticho, aby nebyli odhaleni. Trase vedla přes louky, pole až k závoře, která byla na okraji menšího rybníka.⁸⁷ Zde se chtěl s rodinou Prošvicových rozloučit, když náhle vytáhl Jan Prošvic revolver. Pistole byla domluvený signál, který měl mezi sebou sjednaný Jan Prošvic s Josefem Janouškem, a který měl Stanislav Liška předat v hotelu Janouškovi jako znamení, že celá věc se zdárně podařila. Rodina Prošvicových tedy vyrazila směrem k domnělým hranicím. Když už rodina zmizela z dohledu, uslyšel Stanislav Liška: „Halt – wer da“?⁸⁸ Liška poté odešel na stanici, kde na něj čekali Evžen Abrahamovič, Jaroslav Němec a Stanislav Baloun. Rychle informoval o úspěšnosti akce, ale vyskytl se zde pro něj i drobný problém. Když vytahoval zbraň z kapsy (aby ji ukázal), Jaroslav Němec mu ji vytrhl, s odvětením, že po takové zbrani touží již hroznou dobu. A již mu ji nebyl ochoten vrátit. Když se umazaný, zablácený a hladový dostavil do hotelu znovu jako již předtím Abrahamovičovi, tak i Janouškovi s Hejným vypráví o průběhu přechodu. Ve svém vyprávění se dostane až k dění u hraniční závory. V tom okamžiku je Janouškem tázán na tajné znamení, které měl sjednané. Liška mu odpovídá, že se jednalo o zbraň, ale že si ji pan Prošvic raději nechal pro svoji osobní bezpečnost. To Janouškovi jako dostatečný důkaz stačilo, a tím se i ujistil o zdaření naplánované akce přechodu přes hranice. Zároveň se domluvili, že uskuteční i další převod.⁸⁹

Mezi tím byla rodina Prošvicových odvedena falešnými finančníky Františkem Martinů a Václavem Strouhalem do předstírané celnice, kde byli předání Karlovi Kocinovi, který byl oblečen v civilu a Amonovi Tomašoffovi, který měl na sobě americkou uniformu. A právě Tomašoff rodinu vyslychal. Otázky kladl v němčině, přičemž je Kocina tlumočil rodině do češtiny, ve které s nimi také sepisoval protokol. Na stole před Tomašoffem se pomalu začala kupit hromádka peněz a šperků, které si sebou rodina vzala na horší časy a nyní je dobrovolně

---

⁸⁶ Tamtéž s.56

⁸⁷ Tamtéž s.57

⁸⁸ česky „Stát. Kdo tam?“

⁸⁹ JANDEČKOVÁ, Václava: *Kámen: svědectví hlavního aktéra akce „Falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice 2013, s.58

předložila k sepsání protokolu. Následně byl samostatně s Janem Prošvicem sepsán i protokol v německém jazyce.

Po završení protokolů bylo rodině americkým důstojníkem řečeno, že: „*Američané nechtějí mítí nic společného s českými komunisty.*“⁹⁰ Šokovaná rodina byla naložena do dvou aut s československou poznávací značkou a přepravena na stanici SNB do Všerub, kde s nimi Karel Kocina, již převlečený do služební uniformy, sepsal té noci další protokol, tentokrát o ilegálním pokusu přechodu přes hranice. Následně byli převezeni do věznice v Domažlicích. Tam si pro nejmladší dceru Janu, která byla v té době ještě nezletilá, přijela její babička, se kterou odjela domů. V domažlické věznici strávil zbytek rodiny čtrnáct dní. Následně byli 7. května 1948 převezeni do Prahy.

Krátce po té, co dorazil Stanislav Liška domů, přišel za ním i Willi Seidl, který mu sdělil podrobnosti o provedené akci, aby mohl informovat skutečné americké důstojníky. Nejspíše byl v té době také již rozhodnut, že i on s rodinou z ČSR utečou.

Kromě ústního sdělení předal Seidlovi také dopis adresovaný jeho kamarádu Václavu Kociánovi, který již dříve uprchl z ČSR a nyní byl v Paříži. V dopise Liška požadoval, aby co nejrychleji informoval rozhlas BBC sídlící v Londýně o tom, že „*v ČSR provádí SNB v dohodě s min. vnitra., resp. jeho orgány, umělé přechody přes tzv. „falešné hranice.*“⁹¹

Willi Seidl si té noci příliš neodpočinul, ihned po odchodu od Lišky přešel hranice, aby byl dopis odeslán z německé strany Šumavy ještě v tutéž noc. A tak se stalo, že již za několik dní bylo v českém vysílání BBC hlášeno upozornění na provádění akce „Kámen“. Následně pak 15. června podalo Americké velvyslanectví v Praze oficiální protest: „*Na západním okraji Všerub, v domě nalézajícím se na československém území, konají již asi čtyři týdny službu příslušníci SNB oblečení do kompletních uniforem s odznaky důstojníků armády Spojených států. Při výkonu služby sedí za psacím stolem, na kterém je nápadně umístěna láhev whisky, balíčky cigaret a malá americká vlajka, Na zdi za psacím stolem visí velký americký prapor a obrazy prezidentů Trumana a Roosevelta. Úředníkům SNB, oblečeným do uniforem americké armády, pomáhají jiní členové SNB v uniformách německé pohraniční policie. Podle důkazů, které má americká vláda k dispozici, je účelem této úřadovny, stejně jako toho, že jsou podvodně zneužívány uniformy armády Spojených států a německé pohraniční policie a že se používá americké vlajky a fotografií bývalého a současného prezidenta Spojených států, aby*

---

⁹⁰ Tamtéž, s.59,

⁹¹ Tamtéž, s.58.

byla doplněna jiná opatření, která činí československá vláda k zamezení nezákonných odchodů ze země.“⁹²

Další nota přišla o čtrnáct dní později, kde bylo zdůrazněno, že Spojené státy neprotestují proti metodám, které volí ČSR při střežení svých hranic, ale proti zneužívání amerických insignií.⁹³

3.3 Směr Mariánské Lázně

Všeruby nebyli jediným místem, kde docházelo k uskutečňování akce „Kámen“. Jedním z dalších takových míst bylo i Nové Mohelno, které se nacházelo v okrese Mariánské Lázně. Místo bylo jiné, princip však zůstával stejný. Zaručeně nejspolehlivějším řešením byla infiltrace agenta provokatéra do některé z protirežimních skupin. Rozdíl však začal být v množství oklamáných lidí. V prvních případech ve Všerubech se jednalo o předem připravenou lest pro vybrané jedince či rodiny. U Mariánských Lázní se začalo se zatýkat ve velkém. Zatýkáni u Mariánských Lázní začalo probíhat jen pár dní po prvním Máji, kterého se v průvodech dost možná ještě účastnily i budoucí oběti StB. První přechod se odehrál v noci z 5. na 6. května 1948, kdy bylo zatčeno hned jedenáct lidí. Přípravy na přechod byli velmi podobné jako ve Všerubech. Bohužel zde chybí jakýkoliv popis ze strany aktérů StB, kteří se zatýkáni v převlecích přímo účastnili, ale můžeme se domnívat, že postup byl obdobný. K popisu akce nám tedy musí postačit zpráva o zatčení Jaroslava Hnátka, vypracovaná přednostou pobočky oblastní úřadovny Komárkem.

Skupina ve které byli i Jaroslav a Josef Hnátkovi vyrazila 5. května 1948 ve 14.35 z Wilsonova nádraží (dnes Hlavní nádraží) do Plané u Mariánských Lázní, kde na ně na nádraží čekal neznámý muž s novinami, které byli poznávacím znamením. Nasedli do připraveného auta a jeli k blízkosti státních hranic, kde muži zaplatili za odvoz a za přechod. Jejich cesta se opět odehrávala v noci a šli přes pole a louky až k „hraniční“ závoře, kde mu byly dány různé věci jako smluvená znamení pro ostatní členy, že přechod dopadl dobře. Chvilí po překročení závory byli zastaveni hlídkou falešných německých finančníků a přivedeni do domnělé vyšetřovny americké vojenské zpravodajské služby CIC v Altmungu. Zde proběhl výslech opět formou dotazníků. S osobami, které byli buď vojensky nebo politicky angažované,(tj. Jaroslav Hnátka, Vladimír Minařík, Bohuslav Hrazdil, aj.) byl sepsán i zpravodajský protokol, ve kterém odpovídali na podrobnější otázky týkající se

---

⁹² LUKEŠ, Igor: *KÁMEN. Studenoválečná akce s americkým rozměrem*. Historie a vojenství, 2011, roč. 60, č.3, s. 44.

⁹³ Tamtéž s.44

množství a rozmístění vojenských jednotek v zemi. Posléze byli po skupinkách posláni zpět a předání příslušníkům SNB. Mnozí z nich v té době ještě ani netušili, že padli do léčky. Přechodu se účastnili i dvě děti ve věku sedmi a dvou let, které byli prozatím posláni do dětského domova v Mariánských Lázních.⁹⁴

Vyvíjel se zde tedy již osvědčený mechanismus ze Všerubsku. Přesto se první přechod na Všerubsku a u Mariánských Lázní liší. A to především v motivaci. Přechod rodiny Jana Prošvice byl pouze cvičný, ačkoliv šlo o velmi majetného muže, nebyl pro komunistický režim nijak nebezpečný. Tomu bylo právě naopak u prvního přechodu v Mohelnu. Zde byli jasným cílem Josef Hnátek⁹⁵ a Jaroslav Hnátek, který byl podezřelý, že spolu se svým bratrem organizuje ilegální činnost proti režimu na Moravě. Další přechod hranic se odehrál z 12. na 13. května 1948 okolo půlnoci. Účastnili se ho Eleonora Steinerová (Holešovská), Jan Holešovský, Jiří Dušnic a Otakar Hoďánek. Posledně jmenovaný se již před tím pokusil o ilegální přechod, neboť byl již dlouho v hledáčku StB.⁹⁶ Spolu se svými spolužáky L. Mikulíkem, M. Patzeltem, J. Šramarou a J. Janeckým se rozhodl pro přechod hranice 8. května 1948 na Chebsku. Přechod byl však nepovedený, blízko hranic byli spatřeni a zadrženi pohraniční hlídkou. Hoďánkovi se povedlo uprchnout ze zatčení, ale byl nucen odhodit tašku se svými osobními věcmi. Poté se vrátil do Prahy, aby se urychleně pokusil o nový přechod hranice. V té době však byl pohyb Otakara Hoďánka sledován.

Jako přes kopírák se opakoval dopředu narýsovaný plán StB. Tedy cesta vlakem do Plané, kde už čekal nastrčený agent, převedení až k závoře, předání poplatku za přechod a následné zastavení finanční stráží. Odvedení na celnici, sepsání protokolu a výslech. Malá odchylka, která jen potvrzuje, jak důkladně byly akce připraveny na jednotlivé oběti, se zde však vyskytla. Snad kvůli přítomnosti Jiřího Dušnice, učitele anglického jazyka při výslechu nebyl přítomen žádný americký důstojník. Neboť by mohlo být Dušnicem odhaleno, že domnělý Američan není rodilý mluvčí. Velikým paradoxem v případě Dušnice bylo, že on sám o prováděných falešných přechodech přes hranici věděl z rádia již cca. tři týdny dopředu. Představa svobody a víra v její dosažení zde nejspíš byla tak veliká, že si možnost, že by i on sám se stal obětí si raději ani nepřipouštěl.

---

⁹⁴ JANDEČKOVÁ, Václava: *Operativní akce StB s využitím metody „Kámen“ na hranicích u Mariánských Lázní*. Securitas Imperii, 2014, č. 25, s. 259

⁹⁵ Josef Hnátek (1910–1979) za války sloužil například jako navigátor u 311. československé bombardovací peruti RAF. Byl členem osádky jednoho ze tří bombardérů Vickers Wellington, vyslaných při jejím prvním bojovém nasazení dne 10. září 1940 nad Brusel. Jeho stroj nad cíl dokonce dolétl jako první. Od roku 1943 sloužil v silách Svobodných Francouzů maršála De Gaulla

⁹⁶ Otakar Hoďánek, narozen 1929 v Českých Budějovicích, studoval Právnickou fakultu Karlovy univerzity a přivydělával si doučováním anglického jazyka. V roce 1947 získal stipendium na studium v zahraničí, zúčastnil se kurzu v Dánsku na Mezinárodní vysoké lidové škole. Po návratu do ČSR, byl 5.5.1948 předvolán k výslechu.

Díky sepsaným vzpomínkám Stanislava Lišky víme přesně, kdy se s akcí „Kameny“ začalo, (tj. 23. dubna 1948). Dřívější odhady historiků se shodovaly, že k zastavení akcí došlo již v roce 1949, neboť toto datum bylo zmiňováno operativními pracovníky z ministerstva vnitra, kteří byli vyslýcháni v šedesátých letech.⁹⁷ Díky autorce Václavě Janděčkové, které se podařilo v Národním archivu najít dokumenty týkající se Jaroslava Hakra, však nyní víme, že se akce s určitostí prováděly až do 10. září 1951. Jaroslava Hakra se tak stal prozatím poslední známou obětí akce „Kameny“. K rozhodnutí o ukončení falešného převádění jistě přispělo rozhlasové vysílání stanice Svobodná Evropa z 21. září 1951. V relaci nazvané „*Vzkazy domovu*“, zazněl bohužel neautorizovaný text pod názvem „*My to víme*“ [..] „*Domek je kupodivu hodně zařízen. Je zde několik uzavřených místností se štítky, které visí na dveřích jsou popsány americkými a německými jmény... a v ní několik postelí a dřevěné lavice. Naproti je otevřená jasně světelná místnost. Na čelní stěně této místnosti visí obraz presidenta Trumana a pod ním americká vlajka. A po místnosti se prochází rázným krokem důstojník v americké uniformě. Kouří pravé americké Camelky a občas se zastaví u stolu, na němž leží různě pohozená akta[..]. Zachce-li se mu, zapne si radio a poslouchá jazzovou hudbu amerického armádního vysílání.*“ Dále záznam pokračuje obvyklým popisem co se dělo s oběťmi od jejich příjezdu ze Kdyně, až po překvapivé odevzdání do rukou příslušníků SNB. Pokud si porovnáme deníkovou výpověď Stanislava Lišky s vysíláním Svobodné Evropy, lze vypočítat, že od začátku akcí došlo k posunu v jejich přípravě. U všech případů, které Liška popisoval se odjíždělo do falešné CIC vyšetřovny jen pár hodin před akcí. Zde je však patrné (*v ní několik postelí a dřevěné lavice...poslouchá jazzovou hudbu*), že falešní příslušníci si vytvořili v celku kvalitní zázemí, aby v místě mohli dlouhodoběji pobývat. Neztotožňuji se totiž s možností, že by zde postele mohly sloužit pro oběti jako symbol autentičnosti prostředí, protože pochybuji, že by americký vyšetřovatel měl postel ve své pracovně (zajisté by se nacházela v některé z jiných částí objektu, tak aby nebyli československými obyvateli k zahlédnutí). Je tedy pravděpodobné, že k falešným pokusům o přechod docházelo i několik dní po sobě. S jistotou lze říci, že rozmezí, které se dodržovalo u Mariánských Lázní byl cca jeden týden. Pokud vezmeme v úvahu, že tyto provokatérské akce byly prováděny tři roky, každý týden na nejméně třech konkrétních místech (Všerubsko, Mariánské Lázně, Cheb-Tři Sekery),⁹⁸ týkaly se buď rodiny nebo skupinky osob, docházíme

---

⁹⁷ <http://minulost.cz/cs/cs/falesna-celnice>

⁹⁸ Podle Antonína Prchala byly akce organizovány také v Budějovickém, Ústeckém a Brněnském kraji. S velikou oblibou si je do vlastní režie také přebíraly i další pohraniční strážena dalších stanovištích.

k závěru, že přibližný počet obětí se mohl vyšplhat až přibližně ke čtyřem až pěti stům. Z toho je známá necelá padesátka.

4 Příběhy obětí akce „Kameny“

4.1 Jan Prošvic

Jak již bylo zmíněno, prvními oběťmi akce se stal Jan Prošvic s rodinou. Tato rodina nebyla pro komunistický režim nikterak politicky důležitou, přesto se stala aktéry tak důmyslné pastí.

Jan Prošvic se narodil 17. března 1907 v Plzni do rodiny Jana a Beatrix Prošvicových, kterou rozhodně nemůžeme považovat za dobře finančně zabezpečenou, přesto získal kvalitní vzdělání. Vystudoval průmyslovou školu v Praze, která mu pomohla v jeho budoucí profesi. Za jedno z jeho prvních zaměstnání by se dalo považovat vyrábění stavebnic, ze kterých následně sestavoval rádia.⁹⁹ Na počátku třicátých let se na matějské pouti seznámil se svojí budoucí manželkou Jiřinou Haškovou, která v té době pracovala jako prodavačka v obchodě Včela. Krátce po svém seznámení se v roce 1930 vzali a začali společně žít v Praze v domě u rodičů jeho manželky. Jejich začátky nebyli snadné. Po třech letech společného života založil Jan Prošvic elektrotechnickou živnost a obchod s radioaparáty. Během dne prodávali v obchodě stavebnice a večer je k zákazníkům jezdili sestavovat. Muselo se s jistotou jednat o namáhavou práci, která se ale rychle zúročila. Podnik vzkvétal a rozrostl se v malou továrnu. Brzy kapacita podniku nestačila a tak zřídil v roce 1939 první malý závod v Libni, druhý následoval na počátku čtyřicátých let, 1942, v Hlinsku¹⁰⁰. Prošvicova firma, ve které byl většinovým vlastníkem, měl 51% akcií, bez větších omezení fungovala v soukromých rukou až do roku 1943. Soustředil se na domácí elektrospotřebiče, především žehličky, vysavače a mlýnky na kávu. O jeho výrobky byl veliký zájem, lidé je považovali za kvalitní s moderním vzhledem. O jeho finančním vzepětí může svědčit i fakt, že si mohl dovolit pořídit u obou továren vily. K tomu si ještě rodina, která se již rozrostla o čtyři děti, pronajímala dům v Senovážné ulici. Velkou zálibou se Janu Prošvicovi stalo i malé letadlo, kterým se dopravoval na svých obchodních cestách po Československu, ale i do zahraničí. V porovnání s tehdejší silniční dopravou, byla ta letecká časově mnohem úspornější.

Druhou světovou válku rodina přečkala bez větších problémů. Podnik byl nucen vyrábět pouze pro účely německé armády, ale zabaven nebyl. Za to situace bezprostředně po válce

---

⁹⁹ LUKEŠ, Igor: Jan Prošvic. *Jak komunista Zápotocký přišel k vile Jana Prošvice*. Viz <http://euro.e15.cz/profit/jak-komunista-zapotocky-prisel-k-vile-jana-prosvice-860630>

¹⁰⁰ Hlinsko udáno v protokolu sepsaném 24.4.1948 na SNB ve Všeruchech. Historik Igor Lukeš udává jako místo druhé továrny Hřensko.

přinesla Janu Prošvicovi nesnadné dny. Byl na dva měsíce zatčen a vyslýchán dle malých retribučních zákonů kvůli několika udáním. Podle nich měl být vlastníkem německého majetku. Při domovní prohlídce však žádné věci, které by rodina neoprávněně získala najity nebyly.

Jan Prošvic věřil, že se poměry po válce opět vrátí do prvorepublikové podoby, a tak se snažil dál rozvíjet své obchodní vztahy se zahraničím. Od ledna 1948 byl dokonce na měsíc obchodně v USA, vrátil se pouze pár dní před převratem. O ideji emigrace, aspoň prozatím, nebyla v jeho myšlenkách ani stopa. Snažil se vystupovat po celou dobu své podnikatelské činnosti naprosto apoliticky. Také nikdy nebyl součástí žádné z politických stran.¹⁰¹

Bohužel, dny po únorovém převratu přinesly Janu Prošvicovy jen zklamání. V jeho podniku byl zřízen akční výbor a následně byly oba jeho závody znárodněny. Z majitele se stal pouze vedoucí závodu s platem 25 000 Kčs. Ve výslechovém protokolu z 24. dubna 1948 uvádí, že mu tato změna příliš nevadila. Ale jistě to pro muže, který z pár rádií vybudoval milionový podnik, ze kterého byl následně vyhnán svými vlastními zaměstnanci, muselo být veliké ponížení. Byl označen za kapitalistu, kolaboranta a vykořisťovatele lidu. Následně byl StB zatčen a několik týdnů vězněn na Pankráci, kde nejspíš docházelo i k činění fyzického násilí na jeho osobě. Po propuštění se opět vrátil pracovat do jeho bývalého podniku. Zde se svěřil úředníkovi Kloučkovi, že je již velmi psychicky i fyzicky vyčerpán a přemýšlí o emigraci z republiky.

A právě zde začíná smutné působení Jana Prošvice v akci „Kameny.“ Nedá se s jistotou určit, zda Klouček byl spolupracovník s StB, který jej cíleně (po slovech o emigraci) navedl do již infiltrované skupiny nebo opravdu pouze chtěl svému bývalému zaměstnavateli pomoci. Ale byl to právě on, který k Janu Prošvicovi navedl Josefa Janouška.¹⁰² Ten se v jeho bytě na Senovážném náměstí objevil 14. dubna 1948 a představil se pod krycím jménem Jan Ámos Komenský s nabídkou, že jej bezpečně přepraví přes hranice. Prošvic v té době ještě nebyl zcela o emigraci rozhodnut a tak zatím nabídku nepřijal. O několik dní později ho Josef Janoušek navštívil znovu se slovní zárukou, že přechod je zcela bezpečný a poskytl mu i detailní informace, jak by byl uskutečněn. Tyto detailnější informace získal Josef Janoušek na schůzce v hotelu Bílý lev ve Kdyni, které se účastnil také „Jonny“ a Jaroslav Liška.

---

¹⁰¹ LUKÉŠ, Igor: Jan Prošvic. *Jak komunista Zápotocký přišel k vile Jana Prošvice*. Viz <http://euro.e15.cz/profit/jak-komunista-zapotocky-prisel-k-vile-jana-prosvice-860630>

¹⁰² Igor Lukeš zde milně uvádí, že Josef Janoušek působil jako agent StB pod krycím názvem „Jonny.“ Ve skutečnost byl agentem Jonnym František Hejný, jak bylo díky Václavě Janděčkové odhaleno, Josef Janoušek nikdy vědomě nespocoval s StB.

Jan Prošvic s emigrací nakonec souhlasil. Zásadní roli v rozhodnutí sehrálo zatčení jeho blízkého kamaráda Ševčíka z národních elektropodniků. Jan Prošvic tak byl o své emigraci již přesvědčen. Rozkol ale nastal v jeho rodině, neboť jeho manželka odmítala ze země odejít. Prošvic své ženě dokonce hrozil i rozvodem a tím, že by zemi opustil i sám. Po třetí Janouškově návštěvě, kdy bylo dohodnuto, že s manžely budou moci odejít ze země i jejich dvě nejstarší děti paní Prošvicová s přechodem hranic souhlasila. Dvě mladší děti, které byli příliš malé na cestu, bylo jim pouze tři a pět let, zavezl spěšně ještě 21. dubna k matce na Slovenko. Ta o plánovaném odchodu podle výpovědi neměla žádné informace, děti zde byli umístěny pod záminkou, aby se nenakazily od své sestry, která měla mít nález na plicích. Dny před urychleným odjezdem byli ve znamení zařizování a to především po finanční stránce. Jan Prošvic se připravoval na různé okolnosti. Částkou asi 50 000 Kčs zabezpečil svého otce, který byl již invalidní. Také další svůj majetek se snažil buď uschovat (pro případ, že by se po změně politické situace opět vrátili do vlasti) či prodat. Samotnému Josefovi Janouškovi dal na výdaje spojené s přechodem 100 000 Kčs. A 23. dubna 1948 v odpoledních hodinách odjeli vstříc připravené pasti.¹⁰³

Po dopravení rodiny do úřadovny SNB Všeruby, byl s nimi sepsán další výslechový protokol. Odtud byli převezeni do Domažlic, kde zůstali až do 7. května, kromě dcery Jany. Ta byla propuštěna na svobodu a odvezena do bezpečí paní Haškovou, její babičkou. Nejstarší dcera Věra, které bylo v době zadržení již šestnáct let však musela, pro její již trestní odpovědnost, čas trávit v cele spolu s rodiči.

Následně byli převezeni do Prahy, kde byla paní Prošvicová i s dcerou propuštěny na svobodu. U jejich zproštění obvinění byl rozhodujícím aspektem nízký věk Věry a pak také skutečnost, že shodně podle výpovědí obou manželů Jana Prošvicová republiku opustit nechtěla, ale pouze podlehla tlaku ze strany jejího manžela. Také motivace pro pokus o opuštění země zde hrála velikou roli, čin rodiny Prošvicových byl vyhodnocen jako ryze ekonomicky motivovaný. Jan Prošvic byl odsouzen k nuceným pracím v Táboře nucených prací Kladno – Dříň. S tímto verdiktem se ovšem nehodlal smířit, a tak při první příležitosti z tábora uprchl. Stalo se tak již 27. dubna 1949, a záhy na to, nyní úspěšně, překročil hranice do Německa. Zde se dostal do sběrného tábora Ludwigsburg v Bavorsku. Velikým překvapením pro něj zajisté bylo, když zde v září roku 1949, potkal Stanislava Lišku. Ten se k ilegálnímu odchodu i s rodinou rozhodl hned poté, co strávil několik měsíců ve vězení,

---

¹⁰³ JANDEČKOVÁ, Václava: *Kámen: svědectví hlavního aktéra akce „Falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice 2013, s. 61 – 64.

neboť bylo silné podezření ze strany StB, že Stanislav Liška tajně převáděl lidi z Československa. Jejich podezření bylo správné, ale důkazy proti němu nedostačující. Byl tak propuštěn na svobodu. Správně však očekával, že bude znovu zatčen a tak raději 10. srpna 1949 i s rodinou opustil rodnou zemi a odešel přes ty samé hranice, přes které se mu tajně povedlo s úspěchem přepravit asi sto třináct československých občanů. Jan Prošvic však o jeho pravém účinkování v akci „Kameny“ neměl ani zdání, a tak jej v Ludwigsburském táboře nahlásil příslušným úřadům, které ho vyslyšali a vznikla zde i první ucelená výpověď Stanislava Lišky o pravé povaze akce „Kameny“ a o jeho roli v ní. Po výpovědi, ke které byli pozváni i zástupci CIC bylo vysvětleno, že Liška skutečně spolupracoval tajně s Američany. Janu Prošvicovi však nemohla být Liškova pravá úloha v celé akci prozrazena, bylo mu pouze řečeno, že Liška není v Ludwigsburském táboře jako agent StB. Další setkání se v jejich životech nejspíše již neuskutečnilo. Liškova rodina dostala povolení k odjezdu do Kanady, kde se trvale usídlili.¹⁰⁴

Osudy rodiny Prošvicových však neměly tak šťastný konec jako u Liškových. Jeho nejstarší dceři Věře se sice 20.července 1949 povedlo uprchnout za svým otcem, zbytek rodiny však zůstal v Československu. Jana Prošvicová se zbytkem rodiny odejít odmítla. Rodině byl zabaven téměř veškerý majetek, obě vily a byt. Rodina se přestěhovala do malého domku bez topení, kanalizace či tekoucí vody. V těchto nevyhovujících podmínkách žila s třemi dcerami a těžce nemocnou babičkou. Situace rodiny neměla žádného východiska. Paní Prošvicová nesměla být na příkaz komunistického režimu nikde zaměstnána. A bylo jasné, že ani její dcery zde nečeká snadná budoucnost.

Trnem v oku musela být rodině především ztráta honosné vily ve Vonoklasech (číslo popisné 46), která přešla od září roku 1949 do vlastnictví Antonína Zápotockého. Vila se do vlastnictví rodiny Prošvicových opět vrátila po roce 1989, byla však v naprosto havarijním stavu.

Janu Prošvicovi se podařilo získat vízum do Anglie. Zde začal budovat svoji kariéru od úplného začátku. Sehnal si místo v továrně, kde pracoval jako dělník u ponku a večer po práci se učil anglickému jazyku. Jeho píle, vytrvalost a zajisté i nadání pro obchod se povedla zúročit i ve Velké Británii. Za plat si pronajal malou garáž, ve které měl několik pomocníků se kterými začal opět vyrábět kuchyňské spotřebiče. Smůla však Jana Prošvice provázela i v Anglii. Jeho garáž vyhořela, navíc nebyla pojištěná. Musel opět začínat naprosto od nuly.

---

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 207

Po několika letech se mu povedlo dosáhnout podobného komfortu (ne-li většího) na který býval zvyklý. Dokonce si mohl dovolit pořídit dům s pozemkem na ostrově Tenerife, patřící do Kanárského souostroví.¹⁰⁵

4.2 Vladimír Minařík

Vladimír Minařík se narodil 29. března 1909 do rodiny Jana a Antonie Minaříkových, kde již jeden syn byl. Rodina bydlela od začátku v Praze. Jan Minařík se živil nejprve jako číšník, pak se ale osamostatnil a začal sám provazovat menší restauraci. Posléze měl obchod se známkami, ve kterém začal po dovršení zletilosti pracovat jeho starší syn Oldřich.

Jeho mladší syn vystudoval osmileté reálné gymnázium v Praze a následně nastoupil na studium práv na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, kterou dokončil v roce 1934. Poté nastoupil na rok jako koncipient u JUDr. Emila Schneibergera,.

V pracovní dráze advokáta však dál nepokračoval. Již během studií se stal redaktorem národně demokratického týdeníku *Pravda* a čtrnáctideníku *Polnice*. Následně od října 1937 až do května 1945 byl v redakci *Národních listů*. Byl také stálým přispěvovatelem do měsíčního revue *Národní myšlenka*, kterou vydávala skupina mladých národních demokratů pod vedením Dr. Vladislava Rašína. Toto revue si nevybral náhodou. Již od roku 1926 byl členem Rašínovy skupiny v Mladé generaci Národní demokracie a jeho nejbližším spolupracovníkem.¹⁰⁶

V době okupace byl členem *Národního souručenství*.¹⁰⁷ Jako novinář působil v *Národních listech* do května roku 1941, pak byly *Národní listy* Nacisty zakázány. Dostal i do ilegální činnosti, kdy působil jako spojka mezi Emilem Schneibergerem a jeho bývalým kolegou Joštem, kteří organizovali útoky do emigrace cestou přes Bratislavu. Za tuto činnost byli oba dva popraveni. Ve dnech květnového povstání Vladimír Minařík spolupracoval na novém vydání *Národních listů* a také byl přítomen na barikádách v pražských Vinohradech.

---

¹⁰⁵ LUKÉŠ, Igor: *Jan Prošvic. Jak komunista Zápotocký přišel k vile Jana Prošvice*. Viz <http://euro.e15.cz/profit/jak-komunista-zapotocky-prisel-k-vile-jana-prosvice-860630>

¹⁰⁶ ABS, V 3307 MV, Štauber Josef a spol. II.díl, Protokol s Vladimírem Minaříkem sepsaný 8.5.1948 v Mariánských Lázních

¹⁰⁷ Strana Národního souručenství, v jejímž čele stál Emil Hácha, byla od 6. dubna 1939 jedinou povolenou stranou za doby Protektorátu Čechy a Morava. Pod její kontrolu spadali všechny tiskoviny. Do strany se přihlásilo 97% obyvatelstva Protektorátu. Jejimi členy se mohli stát pouze muži, ženám bylo členství odepřeno. Oficiálním úkolem Národního souručenství měla být spolupráce s Němci. I zde však operovali odbojové skupiny jakou byla např. Obrana národa. Známým protestem se stalo vytištění otočeného znaku s písmeny NS, nyní tedy SN, které mělo znamenat „Smrt nacistům!“ od roku 1941 však i tiché protesty postupně ustaly, po jmenování kolaborantů do jejího vedení. Tato politická organizace zanikla 15. ledna 1943, následně byla přeměněna v organizaci s ryze kulturním a výchovným duchem. Po skončení války byli představitelé souzení Národním soudem.

Po válce vstoupil do Národně socialistické strany, kde dostal místo v její hospodářské radě. Stal se také jednatelem a referentem strany v obvodě na Vinohradech. Důležitou roli zastával při veřejných vystoupeních, kdy působil jako řečník v hospodářských otázkách. V té době nastoupil také do redakce hospodářského týdeníku *Rozmach*, který byl financován Československou obchodní komorou, zde vydržel rok.

V Národně socialistické straně byl pověřen vypracovávat odborné referáty pro členy vlády a sněmovny. Pracoval také na připravovaných hospodářských osnovách. Účastnil se dokonce i schůzí hospodářské rady vlády. Tyto informace pak zúročil při vypracování propagační kampaně k tzv. Hospodářskému programu, který strana předložila veřejnosti 28. října 1947. Články na podporu programu psal do *Svobodného Slova* či *Svobodného Zítřku* pod značkami „v.m.“ či „vl.“. V častém styku byl také s ministrem zahraničního obchodu Hubertem Ripkou, který stanovoval hranice pro oficiální výklad hospodářských stanovisek strany. Pokud se jednalo o personální záležitosti strany, tak ty řešil obvykle s Prokopem Drtinou a při závažnějším dění s Petrem Zenklem.¹⁰⁸

Bezprostředně po únorovém převratu, 25. února 1948 byl Vladimír Minařík „*vyložen ze Svazu českých novinářů a označen za škůdce národa a státu*“¹⁰⁹ což mu zabránilo v novinářině dál působit. Po tomto dění se rozhodl stáhnout z veřejného života a hodlal zakoupit zemědělskou usedlost, na které by i pracoval. To mu však bylo důrazně nedoporučeno jeho lékařem pro špatný zdravotní stav. Nastoupil tedy od 1. dubna 1948 do otcova obchodu se známkami, kde celá rodina plánovala, že převezme po otci živnost až odejde na odpočinek.

Někdy během poloviny dubna se náhodou setkal s Ivanem Pourem, jeho bývalým kolegou, který ho informoval, že se chystá proces proti redaktorům *Svobodného Slova*. Vladimír Minařík si nebyl vědom, že by se kdy dopustil ve své redakční činnosti něčeho trestného, i tak ho tato skutečnost velmi zneklidnila. Kvůli vlastní bezpečnosti se tak rozhodl k ilegálnímu odchodu za hranice. Při plánování odchodu mu byl nápomocen právě Ivan Pour. Ten Vladimíra Minaříka vyhledal 3.května 1948 a sdělil mu že může „*odjet i s rodinou autem, které nás dopraví z blízkosti Plané u Mar. Lázní přímo na americkou celnici v Bavorsku. Řekl mi, že mám ve středu odjet do Plané a že bude na nádraží čekat muž asi 38 letý ostrých rysů v obličejí a se svíslou jízvou na čele, který se mne zeptá zda nechci svézt. V roce mám držet já i moje paní noviny a děti mají mít odznaky na pravé klopě kabátu. Na silnici do Mariánských*

---

¹⁰⁸ ABS, V 3307 MV, Štauber Josef a spol. II.díl, Protokol s Vladimírem Minaříkem sepsaný 8.5.1948 v Mariánských Lázních

¹⁰⁹ Tamtéž.

*Lázní bude čekat automobil se značkou Č-PN-777.*¹¹⁰ Den před odjezdem Vladimíra Minaříka navštívil Poul znovu. Oznamoval mu, že cena za převod je 60 000, bez ohledu na to kolik lidí bude převáděno. Jelikož to bylo oznámeno velmi brzy před odjezdem, neměl Minařík dostatek peněz u sebe, a tak mu Poul devět tisíc půjčil. Rodina (dětmi které měl se svojí manželkou Jarmilou bylo sedm a dva a půl roku)¹¹¹ přijela do Plané kolem desáté hodiny večer a nastoupila do auta. Cesta byla podle odhadu dlouhá asi tři čtvrtě hodiny. Po cestě několikrát zastavovali, kvůli spojkám, které byli po cestě rozmístěné a oznamovali cestujícím, že je vše v pořádku. Po vystoupení z auta skupinu vedl neznámý muž s jízvou až k hraniční závoře. Zde mu Vladimír Minařík předal zapalovač, který měl dát Pourovi jako znamení zdárného přechodu. Po ujití asi třiceti metrů od závory byla skupina zastavena německým finančníkem s puškou a odvedena do domku s nápisem „Zollamt“ (Celní správa). Zde byly rodině dány dotazníky, které vyplnil pan Minařík, neboť manželka se starala o děti. V dotaznících Vladimír Minařík uvedl že: *„politická působnost byla zaměřena proti komunistickému režimu již dlouhou dobu před válkou, že ilegální činnost neprovozoval, že za okupace jednal vůči jednotlivým Němcům s lidsky, ale že s nimi nekolaboroval [...] o tom, co chci dělat za hranicemi jsem napsal, že chci pracovat jako redaktor nebo jako přednášeč mezi krajany v Americe.*¹¹² Později při samostatném výslechu se americký důstojník snažil Vladimíra Minaříka přimět ke spolupráci se skupinou generála Prchala, ten to však několikrát odmítl.

Skupině bylo následně řečeno, že budou odvedeni na hotel. Německý finančník je vyvedl na silnici a vedl je, aniž by si to uvědomili, zpět k hraniční závoře, kde jim řekl, že jsou *„podezřelí jako českoslovenští špióni proti Americe a že nás vrací na československé území.*¹¹³ V té chvíli je obklopili příslušníci SNB a byli zatčeni a přepraveni v autobuse do stanice v Mariánských Lázních.

4.3 Jiří Dušnic

Jiří Dušnic se narodil roku 1918 v Prejtě na Slovensku, okres Illava. Během první republiky bydlel i s rodiči v Bratislavě, kde jeho otec pracoval jako obchodník se dřevem. Zde také vystudoval osmileté reálné gymnázium a následně medicínu až do března 1939. Kvůli zhoršující se situaci v zemi se rozhodl odjet do Anglie, což se mu skutečně povedlo, jelikož

---

¹¹⁰ ABS, V 3307 MV, Štauber Josef a spol. II.díl, Protokol s Vladimírem Minaříkem sepsaný 8.5.1948 v Mariánských Lázních

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ Tamtéž.

mu byl prodloužena platnost cestovního pasu. Oba jeho rodiče však v době války zemřeli. Matka byla uvězněna Němci z rasových důvodů a zahynula v koncentračním táboře. Otec byl uvězněn z politických důvodů a v únoru 1945 při transportu do jiného koncentračního tábora přišel o život.

Do Anglie doputoval 9. dubna 1939 přes Vídeň, Norimberk a Holandsko. V Anglii se přihlásil na velvyslanectví a vstoupil do armády. Na počátku příštího roku byl poslán prvním transportem do Francie, kde byl připojen k československé vojenské jednotce. Byl zde podroben měsíčnímu vojenskému výcviku a pak poslán na frontu do severní Francie. Zde se během přesunů dostal ze severu až na jih Francie, kde se nalodili a přes Gibraltar byli dopraveni zpět do Anglie. Zde byla jednotka reorganizována. Během toho byl Dušnic přidělen k pobřežní obraně, přičemž navštěvoval důstojnickou školu, kde se seznámil s Janem Holešovským. Po reorganizaci byl zařazen do tankové jednotky v hodnosti četaře aspiranta. Během invaze v roce 1944 byl nasazen do bojů ve Francii o Dunkergue, kde s jednotkou zůstal až do konce války již v hodnosti nadporučíka a jako zástupce velitele tankové čety. Po skončení války byl i s ostatními vojáky transportován do Československa. Dlouho zde však nepobyl. Díky dovolené mohl odjet zpět do Anglie, kde se oženil. Začátkem září 1945 se vrátil do ČSR, kde byl demobilizován. V říjnu do Československa za ním přijela i jeho manželka Joan.¹¹⁴

Problém nastal se sháněním práce. Byl přijat ke kriminální policii, ale kvůli malému nástupnímu platu (2500 Kčs měsíčně) místo odmítl. Díky příjmům z demobilizačních příspěvků mohl opět nastoupit na lékařskou fakultu. Během studií si přivydělával jako externí učitel angličtiny při ústavě moderních řečí v Praze. Studia medicíny záhy zanechal, neboť se mu dostalo nabídky učit angličtinu interně. Na tomto místě již setrval.

Únorové události v roce 1948 Jiřího Dušnice znepokojily. S mnohem větší nelibostí je sledovala také jeho manželka, která se chtěla vrátit zpět do Anglie. Oba si zažádali o cestovní doklad a visum. Paní Dušnicová získala oba doklady bez potíží, Jiřímu Dušnicovi však nebyl pas prodloužen. Paní Dušnicová i s její malou dcerkou odjela záhy do Anglie s tím, že se její manžel za ní pokusí přijet. O svém úmyslu odejít se ze začátku nikomu nezmiňoval. Cestu se snažil plánovat na vlastní pěst. Po prostudování map se rozhodl přejít hranice v okolí Železné Rudy, kde jsou hluboké lesy. Konečného odchodu se však obával, a tak vyčkával na vhodnou dobu.

---

¹¹⁴ ABS, V 3307 MV, Štauber Josef a spol. II.díl, Protokol s Jiřím Dušnicem z 16.5.1948

V prvním květnovém týdnu roku 1948 jej v bytě neočekávaně navštívil bývalý známý z války Jan Holešovský. Sdělil mu, že by rád i se svojí snoubenkou odjel do zahraničí, ale neví jak to zařídit. Jiří Dušnic jej informoval, že ani on dosud nemá žádný kontakt, ale pokud se objeví nějaká šance na opuštění země, že ho jde informovat. Za dva dny však opět přišel Holešovský znovu a naléhal na brzké vycestování.

V úterý 11. května potkal na Národní třídě v Praze pana Antonína se kterým se seznámil v hostinci. Jeho příjmení bohužel neznal. Dostali se spolu do hovoru, ve kterém si Antonín stěžoval na nynější poměry v zemi, především na drahotu. Během rozhovoru mu Jiří Dušnic řekl, že by z republiky rád emigroval za manželkou. Pan Antonín mu na to odpověděl, aby přišel o druhého dne v půl jedenácté do kavárny Union a sedl si k oknu, kam za ním měl přijít nějaký vojenský hodnostář v civilu. O této informaci chtěl hned spravit i Holešovského, ten však telefon ten den doma nezvedal, a tak mu tuto zprávu doručil až druhého dne ráno. Do kavárny přišli oba muži, jak Jiří Dušnic, tak Jan Holešovský společně. Za chvíli si k nim přisedl muž, který se jich zeptal, zda „*chtějí jít přes*.“¹¹⁵ To oba muži odsouhlasili. Neznámým byli informováni, aby ještě to odpoledne jeli ve 14:50 směrem na Mariánské Lázně. Vystoupili v Plané u Mariánských Lázní a šli po silnici směrem na Mariánské Lázně. Tam by mělo čekat nákladní auto, do kterého nasednou. O ostatní se již postará převaděč. Za převod zaplatí dva tisíce za osobu.¹¹⁶ Plán vycházel přesně podle návodu. Na nádraží v Planém trojice lidí (Jiří Dušnic a Jan Holešovský se snoubenkou) nastoupila do auta, které je odvezlo. Během jízdy, se muž, který na ně čekal v autě ptal, kde jsou ostatní lidé, které měl také převádět. O těch však nikomu z trojice nebylo nic známo. Když dojeli na místo a vystoupili, vedl je muž až k hraniční závoře. Zde je poslal dále. Nezapomněl se však dotýčných zeptat, zda nemají smluvené s někým nějaké znamení o přechodu hranic. Nikdo však s nikým domluven nebyl. Po ujití asi dvaceti kroků je zastavila hlídka německých finančníků, která je odvedla do domu, kde byla jejich strážnice. Tam za nimi přišel německý civilista, který jim přinesl dotazníky, které vyplnili. Na otázku proč odchází z ČSR, Jiří Dušnic odpověděl, že „*odchází do Anglie za svojí rodinou*“.¹¹⁷ Otázky na jeho politické názory nechal nezodpovězené. Neměl ani žádné informace ohledně podzemních organizací nebo agentech, kteří pracují pro cizí mocnosti. Také uvedl, že neplánuje vstoupit do cizí armády, ale že chce „*pracovat u tchána, který má obchody – velkotrafiky*“.¹¹⁸ Po skončení výsledků jim bylo německým civilistou řečeno, že budou převezeni do lágru. Před budovou

---

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ Tamtéž.

byl připraven jeep, do kterého nastoupili. Byli však odvezeni zpět k závoře a předání příslušníkům SNB. Při odjezdu auta jeden z německých finančníků prohlásil, že je to „pomsta za odsun sudetských Němců“.¹¹⁹

4.4 Josef Hnátek

Major Hnátek se narodil 10. května 1910 do rodiny Josefa a Ludmily Hnátkových. Jméno dostal podle otce, Josef. O dva roky déle do této rodiny přibyl další syn, Jaroslav. Otec pracoval jako strojvedoucí na dráze, toto povolání si pak později zvolil za své i syn Jaroslav. Josef Hnátek ale šel jinou cestou. Po základní škole nastoupil na čtyřtřídní reálné gymnázium, které také absolvoval. Následně navštěvoval veřejnou obchodní akademii a hospodářsko ovocnicko-vinařskou školu. „Poté absolvoval vojenskou Akademii v Hranicích v letech 1934 až 1936, na to pak zařazen k hor. ppl. 2., pěší pl. 12 Komárno. V roce 1937 letecké učiliště v Prostějově. Dne 21.2.1940 odchod do zahraničí přes Slovensko, Maďarsko, Řecko, Turecko, Syrii, Libanon a odtud do Francie, z Francie do Anglie, kde setrval do r. 1943.“¹²⁰ V Anglii působil u 311. československé bombardovací peruté RAF na letišti Honington jako navigátor v bombardéru Vickers Wellington. Jeho první bojové nasazení se odehrálo 10. září 1940. Posádce jeho bombardéru velel kapitán Josef Ocelka, druhým pilotem byl seržant František Taiber. V bombardéru byli dále přítomni radiotelegrafista Augustin Korotvička a také palubní střelci Lubomír Úlehla a Karel Janšta. Jejich cílem bylo nádraží v Bruselu, kde německé síly soustředily materiál určený k invazi na britské ostrovy. V den akce však panovala nad Bruselem silná oblačnost, která čtyřem letounům, které byly k akci vyslány, ztěžovala zaměření. Díky velmi nízkému průletu se však podařilo cíl zaměřit a následně shodit pumy. Byla to první akce nad územím nepřítel vykonaná československou bojovou jednotkou. Od 1. srpna 1943 do 15. července 1945 působil v Point Nore u francouzského letectva. Zde prodělal pilotní výcvik a byl přidělen jako navigační důstojník a druhý pilot. V září 1945 byl odeslán jako styčný repatriační důstojník úřady v Londýně do Norska. Dne 13. listopadu 1945 se navrátil s vojenským transferem do vlasti v hodnosti kapitána.¹²¹ Během svého pobytu v Anglii se seznámil s mladou Angličankou jménem Majka. Podle výpovědi spolu chystali svatbu. Z té ale několikrát sešlo, neboť Josef Hnátek si ji chtěl vzít až po podepsání míru. Dle okolností se však vrátil do vlasti, s nastávající manželkou však stále zůstával ve styku prostřednictvím dopisů a plánoval se za ní vrátit.

---

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ ABS, V 5675, Hnátek Josef, Protokol sepsaný 8. května 1948 v Mariánských Lázních

¹²¹ Tamtéž.

Po návratu domů byl přemístěn k leteckému útvaru v Prostějově. Zde dokončil pilotní školu a v červnu 1947 byl přemístěn k Leteckému pluku 43 Dr. Edvarda Beneše do Přerova. Zde vykonával službu pilota a zástupce velitele pluku až do 12. února 1948. Téhož dne bylo nařízeno velitelem letectva udělit Josefu Hnátkovi 60-ti denní dovolenou a o 3 dny později mu byl doručen zákaz vstupu na letiště a vojenské objekty.¹²²

Po nastoupení dvouměsíční dovolené se sešel s mjr.let. Karlem Štulírem, který bydlel vedle něho na ubikaci. Debatovali o možnostech dalšího zaměstnání. Dne 22. dubna 1948 navštívil plk.let. Josefa Šnajdra. Ten ho žádal, abych v Praze navštívil pplk. Zeleného, který by mohl mít zprávy o možnostech, ajk legálně odejít do Anglie. Týkalo se to však pouze důstojníků, kteří mají v Anglii manželky. Podplukovník Zelený měl od kancléře Smutného informace, že důstojníkům s anglickými manželkami bude umožněn odchod v nejbližší době západní cestou.¹²³

Následujícího dne v kavárně Juliš narazil na muže se kterým se dal do řeči. Kromě zdvořilostních frází při své rozmluvě přišla řeč také na nové politické poměry v Československu. Major Hnátek, který z neznámých důvodů pociťoval k muži důvěru vyjádřil s politickou situací nesouhlas. Na to muž reagoval naznačením, že by rád překročil hranice republiky a naznačil mu, že by bylo možné, aby je přešel s ním. Téhož dne Josef Hnátek navštívil ještě svého známého, kapitána Otakara Černého ve vojenském domě letců, který byl ve Vladislavově ulici. Zde se ho ptal, zda existuje nějaká legální možnost pro opuštění Československa. Jeho odpověď však byla zamítavá.¹²⁴

V Praze Josef Hnátek setrval až do 26. dubna, kdy odejel za svým bratrem Jaroslavem do Lednice. Zde se dozvěděl, že o práci přišel i jeho bratr. „*V důsledku toho, že jsem byl takto z neznámých mně důvodů existenčně znemožněn a zbaven služby a podobný případ postihl i mého bratra Jaroslava, rozhodli jsme se spolu odejít za hranice.*“¹²⁵

Díky této nastalé situaci se vztahy mezi bratry vylepšily, neboť podle názoru Jaroslavovy manželky Anny, si spolu bratři do té doby příliš nerozuměli a moc se nestýkali.¹²⁶ Jaroslav Hnátek byl, podle jeho přátel, na rozdíl od svého bratra více extrovertnější. Rád navštěvoval známé v Lednici, kde bydlel od roku 1945. Byl také politicky angažovaný, byl členem Okresního národního výboru za stranu národně socialistickou. Po únorových událostech mu však byla odňata správa, kterou vykonával nad domem a byl akčním výborem z Lednice

---

¹²² Tamtéž.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ ABS, V 5675, Hnátek Josef, Protokol sepsaný s Annou Hnátkovou 11. května 1948 v Lednici

vyhoštěn.¹²⁷ Ke svému plánu přibrali ještě Jaroslavova přítele, který v Lednici podnikal, Jindřicha Sedláčka.

Odjezd z Lednice byl naplánován v pozdní večerní hodině. Ani jeden z bratrů na sobě celý den nenechali nervozitu zdát. V dopoledních hodinách nejprve Josef, později odpoledne Jaroslav navštívili svého otce. O tom, že by „*chtěli odejít se ani slovem nezmínili*“.¹²⁸ O plánovaném odchodu nevěděla dokonce ani Jaroslavova manželka Anna, se kterou měl dítě. Té pouze oznámil, že ten den nepůjde do práce, neboť se cítí nemocen. Na druhý den (tedy na 5. května) manželce oznámil, že jede do Brna na ředitelství drah ve věci jeho přemístění na Slovensko. Domu se však již nevrátil.¹²⁹

Tou dobou již byla trojice mužů na cestě přes Prahu až do Plané u Mariánských Lázní, kde už na ně čekala připravená past, která nad ránem 6. května 1948 také sklapla.

Major Hnátek byl uvězněn a následně předveden před Vrchní vojenský soud v Praze, který jej žaloval pro:

- 1, zločin přípravy úkladů podle § 2 zák.čís.50/1923 Sb.,
- 2, zločin zběhnutí podle § 183, 197:5 v.tr.z.,
- 3, zločin vojenské zrady dílem dokonané, dílem nedokonané podle § 6:2 zák.čís.50/1923 Sb. a § 15 v.tr.z. a o návrhu vrchního vojenského prokurátora, aby žalovaný byl uznán vinným a potrestán podle žaloby

Josef Hnátek byl uznán vinným, že:

- 1, koncem dubna 1948 na území ČSR se spojil s civilními osobami k úkladu o republiku,
- 2, po svém zařazení do čs. branné moci svémocně a v úmyslu aby se navždy vymkl své vojenské služební povinnosti dne 5. května 1948 opustil své místo pobytu, které mu bylo pro jeho nucenou dovolenou vykázáno a zůstal od toho vzdálen do 6.května 1948, kdy byl orgány SNB v pohraničním prostoru v blízkosti Mariánských Lázní zadržen,
- 3, v noci z 5. na 6. května 1948 se pokusil ilegálně překročit státní hranice, aby vešel ve styk se zpravodajskými orgány americké okupační armády v Bavorsku..¹³⁰

Díky polehčujícím okolnostem byl podle § 1zák. čís. 91/1934 Sb. trest smrti zmírněn na těžký žalář v době trvání patnácti let, který podle §92 v tr.z. s ohledem na vojenskou službu zkrátí,

---

¹²⁷ ABS, V 5675, Hnátek Josef, Protokol sepsaný s Jaroslavem Hnátkem 7. května v SNB Mariánské Lázně

¹²⁸ ABS, V 5675, Hnátek Josef, Protokol sepsaný s Josefem Hnátkem (otec) 11. května v Lednici

¹²⁹ ABS, V 5675, Hnátek Josef, Protokol sepsaný s Annou Hnátkovou 11. května 1948 v Lednici

¹³⁰ABS, V 5675, Hnátek Josef, Rozsudek z 3. června 1948

ale za to přiměřeně zostřil. Josef Hnátek byl také zbaven vojenské hodnosti majora letectví a přišel o odznaky a vyznamenání. Byl také zbaven čestných práv občanských podle § 32 zák.čís.50/1923 Sb. na dobu deseti let.

4.5 Josef Šikola

Josef Šikola se narodil v březnu roku 1900. O matku přišel záhy, když mu byly teprve tři roky. O výchovu malého chlapce se starali prarodiče neboť jeho otec Jáchym se o syna nadále příliš nezajímal. Velmi brzy také zemřel. Když bylo Josefovi Šikolovi deset let, převzal jeho výchovu strýc, který bydlel v Zásadě u Semil. Zde absolvoval povinnou školní docházku. Dále navštěvoval měšťanskou školu ve Velkých Hamrech, kam docházel tři roky. A jeden rok německé školy. Po vychození školy začal pracovat se svým strýcem, prodávali skleněné zboží. Jeho cesty vedly po Čechách, Moravě, Slovensku či Rakousku. I do jeho života však zasáhla první světová válka, naštěstí jen krátce. V rakouské armádě v hodnosti vojína sloužil pouze 9 měsíců, pak již přišel mír.

Od roku 1921 se ve své živnosti osamostatnil, zařídil si také vlastní živnostenský list na výrobu skleněného zboží. Na jeho pracovní osamostatnění měla dozajista vliv i Judita Soldátová, kterou si o rok později vzal za manželku. Rok po svatbě se jim narodila dcera Jaroslava, syn Mirko následoval až za deset let. Manželé měli ještě jednu dceru, ta však v osmi letech zemřela.

Nová obchodnická dráha byla pro Josefa Šikolu úspěchem. Přišel s novinkou, kterou nazval „Parisen neuwachs“ (krém), která se stala velmi žádanou. Díky nabytým financím se rodina rozhodla postavit si i vlastní bydlení, do té doby bydleli u rodiny jeho manželky. Na domácím trhu se jeho výrobky již dobře zabydleli, a tak začal hledat nová odbytí. Z toho důvodu cestoval služebně několikrát do Paříže, Holandska, Belgie či Londýna.

Za doby Protektorátu pracoval pouze pro cizí firmy v Jablonci nad Nisou, Železném Brodě a Turnově. Po okupaci i nadále pracoval ve výrobě a od roku 1946 i ve vývozu. Měl však v úmyslu se více věnovat vývozu a výrobu likvidovat. Zestátněním zahraničního obchodu mu tím však bylo zabráněno. Jeho výroba pak byla začleněna do národního podniku Železnobrodské sklo. Zde zůstal nadále pracovat jako vedoucí svého bývalého podniku, s platem 4500 tisíce Kčs.

Josef Šikola se od své dospělosti také politicky angažoval. Jeho první politické angažmá bylo od roku 1928 v Živnostenské straně, kde setrval do roku 1933. Pak přestoupil do fašistické strany, kde dokonce zastával funkci okresního předsedy. Po smrti dcery však o

politickou dráhu přestal jevit zájem a zůstal pouze platícím členem. Po roce 1945 již nikde politicky angažován nebyl. Do roku 1948 byl také údajně dvakrát trestán.¹³¹

O odchod do ciziny se Šikola začal zajímat v roce 1949, kdy byl na podzim zajištěn orgány StB z Liberce, neboť byl podezřelý ze styků s cizinou. Během jeho pobytu ve vazbě vyšlo najevo, že se zajímal o ilegální přechod hranic. K obvinění však nebyl dostatek důkazů, a tak byl propuštěn. Obava ze znovu zatčení jej však neopouštěla, a tak jeho představy o opuštění republiky začaly nabírat jasnější obrysy. Překročit hranice se i s rodinou pokusil hned několikrát.¹³²

O prvním pokusu přechodu hranice začal uvažovat na jaře 1950. Se svým kamarádem Ladislavem Matouškem, bývalým kolegou, kterému byl také znárodněn jeho exportní závod, začali domlouvat plán odchodu. Matoušek měl kontakty do zahraničí přes svého bratra, který odešel již v roce 1948 a nyní bratra stále nabádal, aby učinil totéž. Matoušek sehnal důvěryhodného člověka, původem z Domažlicka, který je převede. O odchod však mělo zájem více lidí, Matouškova rodina, Emil Halama, dále Josef Šourek¹³³ s dcerou Marií a manželé Šikolovi se synem. Jelikož bylo více zájemců, přechod byl naplánován na třikrát. Šikolova rodina měla být převedena ve třetím termínu určeném na 4. července 1950, kdy měli jet vlakem do stanice Klenčí, kam si k nim měl přisednout muž jménem Fišer (převaděč). Ten se však nikde neobjevil, a tak se rodina rozhodla odcestovat zpět. Později se dozvěděli, že byl zatčen.

Druhý pokus o útěk začal domlouvat hned v srpnu téhož roku. Nyní se prostředníkem stal pan Soukup (známý z dřívějších obchodních styků). Ten domluvil schůzku s potencionálním převaděčem, Františkem Křivohlavým, který si určil cenu převodu na 60 000 Kčs za osobu. To se zdálo jako vysoká cena, ale nakonec Šikola souhlasil. Jako zálohu na spojené výdaje byla určena částka 50 000 Kčs. O odchod začal jevit zájem také bratranec Karel Šída se synem. Aby byly dohodnuty podmínky odchodu byla sjednána hromadná schůzka, která se uskutečnila v restauraci v Zoo v Praze –Troji. Zde byla stanovena další nová záloha na výdaje, která činila 30 000 za osobu. Pro tyto peníze si později dojel další zaangažovaný muž, doktor Losenický. Termín odchodu se však neustále posouval. Všem kteří zaplatili začalo být pomalu jasné, že přechod se nikdy neuskuteční. Po pár dnech přišel dopis od pana Fišera, ve kterém stálo, že pokud znají někoho, kdo by chtěl ilegálně přejít hranice, tak jim bude nápomocen. V dopise byla uvedena adresa na kterou se mají obrátit v případě zájmu. Po

---

¹³¹ ABS, V 2624 Šikola a spol., Životopis

¹³² ABS, V 2624 Šikola a spol., Zápis o výpovědi z 3. ledna 1951

¹³³ Rodina Šourkova byla příbuzensky spjata s rodinou Josefa Šikoly.

deseti dnech rozmýšlení se na ni Josef Šikola vydal, patřila panu Degnerovi z Prahy. Cena byla stanovena na 50 000 Kč za všechny tři převedené osoby. Přičemž pět tisíc dostal jako zálohu (k tomu další dva tisíce za výdaje na cesty), zbytek měl být proplacen u pana Fr. Šourka pomocí poukazu. Datum přechodu bylo určeno na 7. prosince 1950. Ráno odjela rodina do Prahy. Tam se setkala s panem Degnerem a společně autobusem odjeli do Karlových Varů. Zde je předal dvěma mužům v automobilu, ve kterém s nimi odjeli do Chebu. Jelikož na trase byla překážka, opravoval se most, cestující museli vystoupit a jít dál pěšky, doprovázel je nyní již jen jeden z dvojice mužů. Cesta vedla skrz nějakou vesnici (její jméno není známé), pole, les. Na konci lesa pak narazili na německou hlídku. Zda to byl „německý voják nebo finanční orgán, není mně známo, protože tam byla tma. Rovněž cestu jsem si nepamatoval, protože to bylo v noci. S tímto Němcem jednal náš průvodce. Potom nás voják zavedl do nějakého domu, kde byl přítomen ještě další finanční orgán a jeden americký voják. Po příchodu jsme museli otevřít kufry a vyjmout všechny věci z kapes, byla u nás učiněna prohlídka. Potom s námi sepisoval americký voják protokol. Po sepsání protokolu jsme obdrželi potvrzení, že se můžeme volně pohybovat po US-zóně v Německu. [...] Vyvedli nás ven, kde nám ukázali silnici, po které jsme měli jít [...] žádali jsme německého vojáka, aby šel s námi. Ten to však odmítl, že se nemůže vzdalovat.“¹³⁴ Během sepisování protokolů stihl podepsat jejich průvodci potvrzení na předání peněz.

Když se rodina vydala na cestu po určeném směru (do „Německa“), byli náhle zastaveni čtyřmi, v příkopu se ukrývajícími příslušníky čsl. pohraniční stráže. Těmi byli také odvedeni do Chebu, kde s nimi byl sepsán protokol a po pěti dnech byli převezeni do věznice v Praze.

Při výslechu byl tázán na dotazník, který s ním příslušníci CIC sepisovali. Josef Šikola v něm uvedl např., že: „odešel z ČSR z hospodářských a politických důvodů a že finančně podporoval osoby, které v podzemí pracují proti čsl. vládě... že je připraven pracovat proti komunismu, ale nikoli proti ČSR... že má soukromé styky s francouzským attaché, a že zná osobně p. Boháče z US-konsulátu, se kterým je v obchodním styku... uvedl Karla Šídu, Jiřího Šídu a ing. Zpěváka, kteří mají zájem o ilegální odchod z ČSR.“¹³⁵

Dne 17. dubna 1952 byl nad Josef Šikolou, Mirkem Šikolou a Juditou Šikolovou vynesena rozsudek, byli vinni, že:

I, Josef a Mirko Šikolovi [...] dohodli se na odchodu do USA zóny Německa, aby se tam připojili k nepřátelské emigraci pracující ke zničení státního zřízení v ČSR..

---

¹³⁴ ABS, V 2624 Šikola a spol., Zápis o výpovědi ze dne 3. ledna 1951

¹³⁵ Tamtéž..

II, Josef Šikola bez povolení vyvézt do nepřátelské ciziny zboží ve váze asi 40 kg podléhající devisorým opatřením, dopustil se jednání pro společnost nebezpečného v úmyslu způsobit devisorému hospodářství značnou škodu...

III, Judita Šikolová vědomě nemajíce k tomu povolení ve společnosti manžela a syna.. přešla na území USA zóny Německa, tedy bez povolení opustila území ČSR.

Tím spáchali:

ad 1./ Josef a Mirko Šikolovi velezradu podle §78 odst.2a/tr.zák,

ad 2./ Josef Šikola ohrožení devisorého hospodářství podle §5 a 145 odst.1 lit.f/tr.z.,

ad 3./ Judita Šikolová opuštění republiky podle § 95 odst.1 tr.zák..

Josef Šikola byl odsouzen na dvanáct, Mirko Šikola na šest a Judita Šikolová na tři roky vězení. Podle § 47 tr.zákona propadlo jmění všech obviněných státu a podle § 48 tr. zákona se zabavená bižuterie prohlašuje za propadlou. Dále byl Josefovi Šikolovi podle § 49 tr.zákona udělen peněžitý trest ve výši 50 000 Kčs, který v případě nesplnění je zaměnitelný za delší trest odnětí svobody v délce trvání tří měsíců.¹³⁶

Rodina se následně pokusila podat odvolání, to ale bylo 28. června 1951 zamítnuto.

Judita Šikolová byla propuštěna z vazby ÚNZ na amnestii dne 4. května 1953. Mirko Šikola byl propuštěn dne 7. prosince 1954. Když mu bylo cestou milosti presidenta republiky prominuty dva roky trestu a Josef Šikola 7. prosince 1961 po odpykání jedenácti let vazby.

V roce 1969 obvinění podali návrh na přezkoumání rozsudku bývalého státního soudu podle návrhu č. 82/1968 Sb. o soudní rehabilitaci pro nesprávné skutkové zjištění, uměle zkonstruované obvinění a podvržené nebo zfalšované důkazy a pro skutečnost, že šlo o činnost, která byla vyprovokována, inscenována a řízena bezpečnostními orgány.¹³⁷ Městský soud v Praze případ znovu otevřel a soud rozhodl takto:

I, Podle § 15 odst. 1 písm. a,b,c,d/ zák.č. 82/1968 Sb. se zrušuje rozsudek bývalého státního soudu v Praze[...] ve výroku o vině a trestu Josefa, Mirka a Judity Šikolových

II, Podle § 17 odst.2 zák.č. 82/1968 Sb. se obvinění Josef Šikola, Mirko Šikol, Judita Šikolová zprošťují obžaloby pro trestný čin velezrady; Josef Šikola též pro pokus trestného činu ohrožení devizového hospodářství.

V obnoveném trestním řízení byli Josef, Mirko i Judita Šikolovi shledáni vinnými, že se „pokusily ve dvou případech v západních Čechách a v jednom případě v severozápadních Čechách bez povolení opustit území republiky, tedy dopustili se jednání pro společnost

---

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ ABS, V 2624 Šikola a spol., Rozsudek 1969

*nebezpečné, které bezprostředně směřovalo [...] k dokonání trestného činu však nedošlo.*¹³⁸ Spáchali tím trestný čin opuštění republiky a byli odsouzeni na čtyři, tři a půl a tři roky vězení. Všem obviněným byl taktéž propadnut majetek podle bývalého rozsudku ze dne 17. dubna 1951.

Další kolo soudních rozepří nastalo v roce 1971, když ministr spravedlnosti Jan Němec podal stížnost na porušení zákona při rozhodování v roce 1969. Nejvyšší soud, který stížnost projednával, návrhu vyhověl a rozsudek z roku 1969 byl zrušen. Důvodem ke zrušení rozsudku z roku 1969 byla špatně stanovená skutková podstata. Městský soud v Praze (v roce 1971) se přiklonil k názoru, že se jednalo skutečně o čin velezrady.¹³⁹ Nejvyšší soud tak obnovil platnost rozsudku z 17. dubna 1951.

---

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ ABS, V 2624 Šikola a spol., Rozsudek 1971

5 Závěr

V této bakalářské práci jsem se věnovala politickému vývoji v období „třetí republiky“, který vedl až k uchvácení moci komunistickou stranou. Přípravy na převzetí moci lze pozorovat již od voleb v roce 1946. V jejich gesci se nacházela zásadní ministerstva, jakými bylo ministerstvo informací či vnitra, čímž získali kontrolu nad policejním aparátem Československa. Proti těmto krokům vznikl odpor uvnitř Národní fronty, který vyvrcholil 20. února 1948 podáním demise ministrů tří demokratických stran. Tohoto kroku však využili komunističtí představitelé k úplnému převzetí moci ve státě. Následovaly rozsáhlé politické čistky, lidé byli vyhozeni ze svých zaměstnání či k odchodu byli donuceni. Vysocí političtí a vojenští představitelé, kteří sympatizovali se západními mocnostmi byli uvězněni. Změny nastaly i v podnikatelské sféře, přičemž byla dosavadním majitelům podniků jejich činnost znemožněna. Tyto kroky přiměly část společnosti k odchodu z vlasti. Lidé odcházeli především do americké okupační zóny Německa. Někteří lidé překračovali hranice „na vlastní pěst“ jiní za organizované pomoci převaděčů. Tato touha opustit domovinu byla však v některých případech zneužita StB. Příslušníci této organizace se vydávali za převaděče nebo její agenti infiltrovali převaděčskou skupinu, jako tomu bylo u skupiny Josefa Janouška, který domlouval přechod Jana Prošvice a jeho rodiny. Díky prostudovaným protokolům jsem také zjistila, že jde poznat, zda se jednalo o skutečné převaděčské skupiny nebo o agenty StB. Opravdoví převaděči si za své služby účtovaly desetitisícové částky. Jan Prošvic zaplatil Josefu Janouškovi 100 000. Podobně vysokou částku, jednalo se o 60 000, při svém druhém pokusu o útěk zaplatil převaděčům i Josef Šikola. Tyto částky odpovídali převodu jedné osoby. Když se však jednalo o přechod organizovaný StB částky šly rapidně dolu. Při posledním pokusu o útěk, který byl již prováděn pod dozorem příslušníků, Josef Šikola platil jen 50 000 a to za tři osoby. Podobně nízké částky padali i u dalších „převedených“.

Nyní bych se ráda zastavila u důvodů, které mnou popsané oběti měly pro opuštění Československa. Shodný bod lze nalézt u všech těchto osob, byl jím nesouhlas s nastalou politickou situací. U Jana Prošvice však právě tento bod nebyl převládajícím důvodem. Tím bylo znárodnění jeho dvou továren, ve kterých byl zřízen akční výbor a on se stal pouze zaměstnancem ve firmě, kde dříve býval majitelem. Touha podnikat a něco vlastnit je u tohoto muže zcela zjevná již v jeho mládí, ale i po již podařeném odchodu do Anglie. Z Československa, kde byl odsouzen za pokus o ilegální přechod hranice a svůj trest si odpykával v táboře nucených prací uprchl 29. srpna 1949. V Anglii si opět založil úspěšnou firmu a dokonce si posléze pořídil i pozemek na Kanárských ostrovech. Jeho manželka

s dětmi však zůstala v Československu, kde jí nebylo umožněno sehnat práci a tak i s dětmi žili v nuzných podmínkách. Podobný důvod k emigraci měl i Josef Šikola jehož obchod s bižuterií mu byl taktéž znárodněn.

Jak jsem již zmínila emigrace po únoru 1948 se týkala z velké části také důstojníků, jakými byli i major Josef Hnátek a nadporučík Jiřího Dušnice. Oba sloužili za druhé světové války ve službách RAF. Vojáci kteří bojovali po boku západních spojenců byli pro komunisty hrozbou, neboť vyznávali demokratické hodnoty (za které byli ochotni i bojovat) a měli jiné zkušenosti s poměry v západních demokraciích, než které komunistický režim poskytoval svým občanům. Jedním důvodem, proč opustili vlast tak byla obava o ze zatčení a o své bezpečí. Tím druhým byly důvody osobní. Jiří Dušnic měl v Anglii manželku se kterou se seznámil za války. Ta se vrátila zpět do vlasti po únorovém převratu. Jiřímu Dušnicovi však na rozdíl od jeho paní s dcerkou nebyl prodloužen cestovní doklad a musel tak zůstat v Československu. Ten se však s odloučením od rodiny nehodlal smířit a tak se odhodlal k ilegálnímu přechodu hranic. Také major Josef Hnátek měl v Anglii přítelkyni, se kterou v brzké době chystal svatbu. Na odchodu z republiky se dohodl se svým bratrem Jaroslavem Hnátkem, který pracoval jako strojmůdce v Lednici. Byla také členem politicky organizován jako národní socialista za kterou byl i členem ONV. Politicky nejvíce angažovanou osobou z mnou popsaných případů byl Vladimír Minařík. Vystudovaný právník, který pracoval v redakcích několika časopisů, ale především byl blízkým spolupracovníkem vedení Národně socialistické strany. Po únorovém převratu se chtěl stáhnout do ústraní. Dostalo se mu však informace, že bývalým redaktorům *Svobodného slova* (mezi které patřil i on), hrozil soudí proces. Rozhodl se tedy k emigraci.

Obvinění i s rozsudky jsem našla pouze u Josefa Hnátky, který byl odsouzen k trestu smrti, který byl ale změněn na „pouhých“ patnáct let vězení za zločin přípravy úkladů, zločin zběhnutí a zločin vojenské zrady. U rodiny Šikolových, byl Josef Šikola odsouzen na dvanáct let za velezradu a ohrožení devisaového hospodářství (neboť sebou přes hranice přepravoval veliké množství šperků). Jeho syn Mirko Šikola byl taktéž obviněn z velezrady a odsouzen na šest let vězení. A manželka Judita za ilegální opuštění republiky ke třem rokům vězení. Rodině byl taktéž propadnut majetek. Rodina Šikolů v roce 1969 podala návrh na přezkoumání rozsudku, kterému bylo vyhověno. Soud je zprostil původního rozsudku a uznal je vinnými pouze z opuštění Československé republiky bez povolení. Žádného odškodnění se však nedočkali. Naopak v roce 1971 ministr spravedlnosti Jan Němec podal stížnost na rozhodnutí soudu z roku 1969 a této stížnosti bylo vyhověno a byla obnovena platnost rozsudku z roku 1951. Tresty za činy, které se ve skutečnosti vůbec nestaly, neboť oběti

stále byli na československém území a hovořili s příslušníky československých bezpečnostních orgánů, byly skutečně vysoké.

V této práci je zmíněno pouze pár jedinců, obětí však bylo mnohem více. Zdokumentovaných do dnešní doby je jich jen okolo padesátky. Na základě toho, že přechody se konaly během celého roku po dobu (nejméně) tří let a uskutečňovaly se obvykle jednou týdně, o víkendech a jsou známy s určitostí tři místa, kde se převody uskutečňovaly (mezi ně patří Všerubsko, Nové Mohelno a oblast Tří seker u Chebu), se tak domnívám se, že jejich počet mohl dosáhnout k číslu čtyř až pěti set obětí.

Lze soudit, že „Kameny“ byla jednou z nejzákeřnějších akcí, kterou příslušníci StB vytvořili. Bohužel za toto protizákonné jednání, neboť druh této akce nebyl ani v mezích tehdejších zákonů, nebyl do dnešní doby nikdo odsouzen. Podnět k vyšetřování dal v září 2011 historik Igor Lukeš. Státní zástupce však stíhání zrušil, pro nedostatek důkazů. V létě 2013 však bylo obnoveno soudní stíhání Evžena Abrahamoviče, známého pod krycím jménem „dr. Breza“. Odsouzení se však již nedočkal, neboť ještě téhož roku zemřel. Podezřelým je také Emil Orovan „Oliva“, po kterém vyhlásil pátrání Interpol. Pravděpodobnější však je, že už je také mrtev. Amon Tomašoff zemřel již v roce 1953, kdy mu bylo třicet jedna let na zhoubný nádor mozku.

POUŽITÁ LITERATURA

Prameny:

Archiv bezpečnostních složek v Praze

V-2624 MV, Šikola a spol.

V-5675 MV, Hnátek Josef

V-5488 MV, Koutník Vincenc

V-3307 MV, Štauber Josef a spol. II.díl

Monografie:

BĚLINA, Pavel a kol.: *Dějiny země koruny české II.*, Paseka, Praha 2001

ČORNEJ, Petr a kol.: *Dějepis pro střední odborné školy*. SPN, Praha 2002

HANZLÍK, František: *Únor 1948, výsledek nerovného zápasu. Tajné služby na cestě k moci*, Prezon, Praha 1997

JANDEČKOVÁ, Václava: *Kámen: svědectví hlavního aktéra akce „Falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice 2013

JÍLEK Tomáš a kol.: *Na hranici dvou světů: Česko-bavorská hranice 1948 - 1989*, Západočeská univerzita v Plzni 2010

KAPLAN, Karel: *Československo v letech 1948-53*. Praha 1991

KAPLAN, Karel: *Národní fronta 1948 – 1960*. Academia, Praha 2012

KAPLAN, Karel: *Poúnorový exil 1948 – 49*. Dialog, Liberec 2007

KAPLAN, Karel: *Pravda o Československu 1945 – 1948*, Panorama, Praha 1990

KNAPÍK, Jiří; FRANC, Martin a kol.: *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948 – 1967 I.*, Academia, Praha 2011

PACNER, Karel: *Osudové okamžiky Československa, 1948 Příliš snadné „únorové vítězství“*. Themis, Praha 1997

RANDÁK, Jan a kol.: *Dějiny českých zemí., Po druhé světové válce*. Knižní klub, Praha 2011

VEBER, Václav: *Osudové únorové dny*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2008,

VEBER, Václav: *Třetí odboj ČSR v letech 1948-1953*. Vydavatelství Univerzity Pardubice, Pardubice 2014

Články a sborníkové studie:

CHARVÁT, Jakub: *Analýza průběhu a výsledků voleb do národního shromáždění konaných v roce 1946*, In.: *Květnové volby 1946 a jejich domácí i mezinárodněpolitické důsledky*, Euroslavica, Praha 2014

JANDEČKOVÁ, Václava: Akce „Kámen“ – Všeruby 1948 : nová odhalení v případě falešné hranice Evžena Abrahamoviče, *Paměť a dějiny*, roč. 7, č. 2 (2013), s. 75-89

JANDEČKOVÁ, Václava: *Jejich cesta tehdy vedla jen na falešnou hranici*. *Domažlický deník*, 8. 4. 2012, s. 3. Viz http://domazlicky.denik.cz/zpravy_region/jejich-cesta-tehdy-jen-na-falesnou-hranici-a-zpet-20120408.html

JANDEČKOVÁ, Václava: *Operativní akce StB s využitím metody „Kámen“ na hranicích u Mariánských Lázní*. *Securitas Imperii*, 2014, č. 25, s. 238-293.

JANDEČKOVÁ, Václava: *Ota Tulačka a tajné akce členů amerického velvyslanectví v Praze 1948–1949. Protikomunistická činnost a souvislosti s akcemi StB Kámen*, Praha – Žatec a Hansa. *Securitas Imperii*, 2013, č. 22.

KAPLAN, Karel: „Útěky do emigrace 1948“. In. *Historický Obzor*, č. 10, 1999, s. 225 – 226.

LUKEŠ, Igor: *Kamen. A Cold War Dangle Operation with an American Dimension, 1948-52*. *Studies in Intelligence*, Vol.55, No. 1, Extracts, 2011, Central Intelligence Agency

LUKEŠ, Igor: *KÁMEN. Studenoválečná akce s americkým rozměrem*. *Historie a vojenství*, 2011, roč. 60, č. 3, s. 34–45.

LUKEŠ, Igor: *Jan Prošvic. Jak komunista Zápotocký přišel k vile Jana Prošvice*. Viz <http://euro.e15.cz/profit/jak-komunista-zapotocky-prisel-k-vile-jana-prosvice-860630>

TOMEK, Prokop: *Konference Od svobody k nesvobodě 1945–1956*. *Historie a vojenství*. 2010, roč. 59, č. 4, s. 119.

TOMEK, Prokop: *Amon Tomašoff – dobrodruh ve službách komunistů*. *Securitas Imperii*, 2005, č. 12,

Internetové zdroje:

<http://www.totalita.cz/vysvetlivky/snb.php>

http://www.politictivezni.cz/index.php?id_str=220#_ftn21

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ABS	Archiv bezpečnostních složek
BBC	British Broadcasting Corporation

CIC	Counter Intelligence Agency
ČSL	Československou stranu lidovou
ČSM	Československý svaz mládeže
ČSNS	Československé strany národně socialistické
ČSR	Československá republika
ČSSD	Československé strany sociálně demokratické
DS	Demokratická strana
JUDr	doktor práv
KSČ	Komunistická strana Československa
KSS	Komunistická strana Slovenska
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NJP	Národní Jednota Pošumavská
NKVD	Narodnyj komissariat vnutrennich děl
OSN	Organizace spojených národů
ROH	Revoluční odborové hnutí
RVHP	Rady vzájemné hospodářské pomoci
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SSSR	Sovětský svaz socialistických republik
StB	Státní bezpečnosti
SVAZARM	Svaz pro spolupráci s armádou
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
VB	Veřejná bezpečnost
ZOB	Zemský odbor bezpečnosti